



WSPÓŁPRACA  
INNOWACJE  
TURYSTYKA  
ZRÓWNOWAŻONA

# OCENA WDROŻENIA STANDARDÓW TURYSTYKI ZRÓWNOWAŻONEJ W WOJEWÓDZTWIE LUBUSKIM

---

LIPIEC 2023

# SPIS TREŚCI

Spis treści	2
Wstęp	5
<b>CZĘŚĆ I: WPROWADZENIE</b>	6
1. PODSTAWY TURYSTYKI ZRÓWNOWAŻONEJ	7
1.1. Definicja	7
1.2. Turystyka zrównoważona a zrównoważony rozwój	7
1.3. Globalne Kryteria Turystyki Zrównoważonej	8
1.4. Zrównoważona destynacja turystyczna	10
Dlaczego zrównoważony rozwój turystyki się opłaca? Korzyści dla destynacji	10
1.5. Zrównoważone przedsiębiorstwo turystyczne	11
Dlaczego turystyka zrównoważona się opłaca? Korzyści dla przedsiębiorstw	12
<b>CZĘŚĆ II. TURYSTYKA ZRÓWNOWAŻONA W WOJEWÓDZTWIE LUBUSKIM</b>	14
Opis i zakres badania	15
2. ZRÓWNOWAŻONE ZARZĄDZANIE TURYSTYKĄ W WOJEWÓDZTWIE LUBUSKIM	16
2.1. Aspekty środowiska naturalnego	16
Ochrona środowiska	16
Zapobieganie zanieczyszczeniom	17
Zarządzanie środowiskowe	18
2.2. Aspekty społeczno-gospodarcze	19
Dbałość o mieszkańców	19
Udział turystyki w gospodarce	21
2.3. Aspekty kulturowe	21
2.4. Zrównoważone zarządzanie destynacją	22
Koordynator (zespół) ds. turystyki zrównoważonej	22
Strategia rozwoju turystyki i monitoring zrównoważonego rozwoju	23
Zarządzanie ruchem turystycznym i sezonowością	23
Komunikacja i marketing	24
3. PRAKTYKI WDRAŻANE PRZEZ FIRMY I ATRAKCJE TURYSTYCZNE WOJEWÓDZTWA LUBUSKIEGO	26
3.1. Zarządzanie środowiskowe	26
Odpady	26

Energia	27
Woda	27
Transport	27
3.2. Aspekty społeczno-gospodarcze	27
Zatrudnienie i prawa pracownicze	27
Działania prospołeczne	28
Dostępność dla osób z niepełnosprawnością	28
Polityka zakupowa	29
3.3. Aspekty kulturowe	29
3.4. Zrównoważone zarządzanie	29
Polityka zrównoważonego rozwoju	29
Koordynator ds. zrównoważonego rozwoju	30
Współpraca	30
Komunikacja zrównoważonego rozwoju	30
Certyfikacja zrównoważonego rozwoju	30
PRAKTYKI NAJCZĘŚCIEJ WDRAŻANE PRZEZ ANKIETOWANE FIRMY	31
Zarządzanie środowiskowe	31
Pracownicy i działania prospołeczne	31
Kultura	32
Zrównoważone zarządzanie	32
WAŻNE PRAKTYKI, KTÓRE NIE SĄ WDRAŻANE	32
Podniesienie kwalifikacji i zaangażowanie pracowników	32
Raportowanie niefinansowe	33
Kompleksowy monitoring środowiskowy	33
Wykorzystanie i promowanie ekologicznych środków transportu	34
Zakupy lokalne i ekologiczne	34
NIEWYKORZYSTANE MOŻLIWOŚCI	35
Informowanie klientów na temat działań firm w zakresie ekologii i odpowiedzialności społecznej	35
Promowanie najbardziej ekologicznych i odpowiedzialnych produktów i usług	35
Wykorzystanie elementów kultury lokalnej w wystroju wnętrz i ubiorze pracowników	36
Uzyskanie certyfikatu turystyki zrównoważonej	36
CIEKAWY PRAKTYKI	36
4. PODSUMOWANIE	38



4.1. Ocena ogólna	38
4.2. Rekomendacje	42
Opracowanie strategii rozwoju turystyki	42
Zwiększenie wiedzy i świadomości na temat turystyki zrównoważonej	43
Promocja liderów turystyki zrównoważonej	44
Rozwój i promocja zrównoważonej turystyki winiarskiej	45
4.3. Dobre praktyki	47
Szkolenia i zaangażowanie interesariuszy, Jackson Hole (USA)	47
Zielone Szlaki Turystyczne Słowenii	48
Zaangażowanie społeczności lokalnej, Park Narodowy (USA)	49
Rozwój unikalnych produktów ekoturystycznych, Västerbotten, Szwecja	50
Promocja zrównoważonego winiarstwa, The Porto Protocol	51



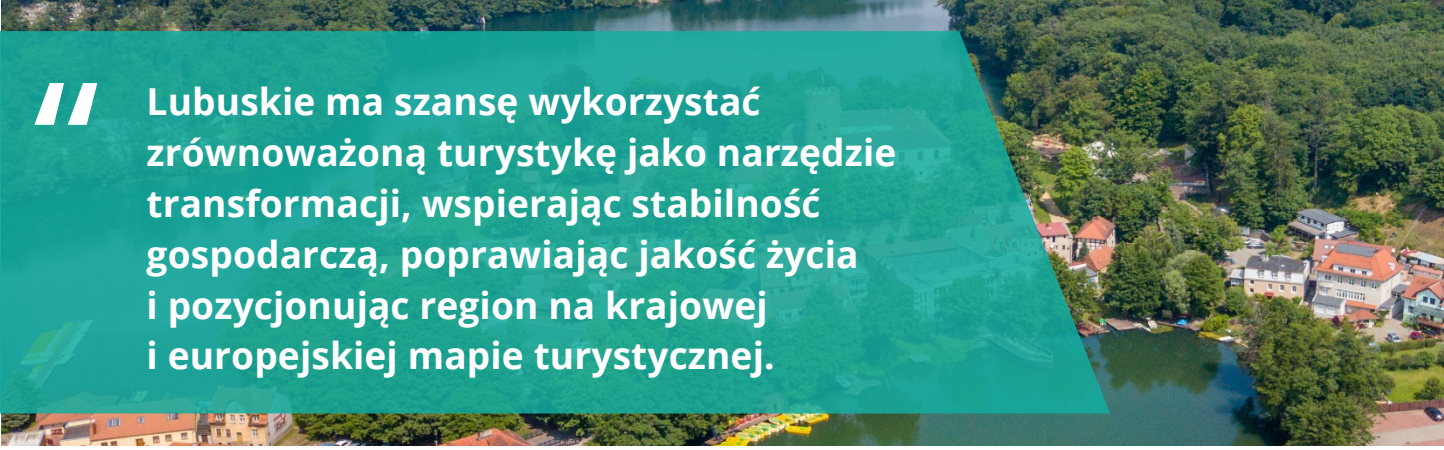
## WSTĘP

W ostatnich latach koncepcja zrównoważonego rozwoju turystyki zyskała znaczną uwagę na całym świecie ze względu na rosnące obawy dotyczące wpływu działalności turystycznej na środowisko, społeczeństwo i kulturę. Dążąc do zrównoważonego rozwoju Polski, kluczowa staje się ocena obecnego stanu wdrożenia zasad turystyki zrównoważonej i identyfikacja obszarów wymagających poprawy.

Niniejszy raport jest wynikiem przeprowadzonego w maju i czerwcu br. badania wśród organizacji i firm turystycznych z województwa lubuskiego. Głównym celem badania było dokonanie wstępnej oceny oraz weryfikacji poziomu wdrożenia praktyk turystyki zrównoważonej i hotelarstwa w województwie lubuskim.

Województwo lubuskie, pomimo swoich różnorodnych walorów przyrodniczych i historyczno-kulturowych, a także sprzyjającemu położeniu, wciąż nie jest wystarczająco rozpoznawalną destynacją turystyczną na arenie krajowej i międzynarodowej. Region także dotyka szereg problemów społeczno-kulturowych. Z drugiej strony, region cechuje wrodzony szacunek do środowiska naturalnego, kultury i lokalnych tradycji, a wiele z praktyk zrównoważonego rozwoju, branża turystyczna wdraża intuicyjnie.

Z właściwym podejściem, województwo lubuskie może wykorzystać turystykę jako katalizator wzrostu gospodarczego i dobrobytu społecznego. Zrównoważone praktyki turystyczne przyciągają świadomych ekologicznie turystów poszukujących autentycznych i unikalnych doświadczeń, stymulując w ten sposób lokalną gospodarkę i tworząc możliwości zatrudnienia. Co więcej, chroniąc i promując naturalne i kulturowe dziedzictwo regionu, turystyka zrównoważona może wpłynąć na zwiększenie lokalnej dumy i wzmocnić tożsamość kulturową społeczności lokalnej, dzięki czemu mniej osób zdecyduje się opuścić swoją małą ojczyznę. Poprzez planowanie strategiczne i wspólne wysiłki, województwo lubuskie może wykorzystać zrównoważoną turystykę jako narzędzie transformacji, wspierając stabilność gospodarczą, poprawiając jakość życia i pozycjonując region na krajowej i europejskiej mapie turystycznej.



**// Lubuskie ma szansę wykorzystać zrównoważoną turystykę jako narzędzie transformacji, wspierając stabilność gospodarczą, poprawiając jakość życia i pozycjonując region na krajowej i europejskiej mapie turystycznej.**



# CZĘŚĆ **01**: WPROWADZENIE

# 1. PODSTAWY TURYSTYKI ZRÓWNOWAŻONEJ

Koncepcja turystyki zrównoważonej wywodzi się z rosnącej świadomości dotyczącej wpływu turystyki na środowisko naturalne, kulturę i tradycje i społeczności lokalne miejsc odwiedzanych przez turystów. Pojęcie to zaczęło nabierać znaczenia w latach 80. i 90. XX wieku, kiedy to coraz większa liczba podróżujących zaczęła przyczyniać się do narastających problemów związanych z nadmiernym zużyciem zasobów, degradacją środowiska, zanikiem dziedzictwa kulturowego i nierównościami społecznymi.

W odpowiedzi na te wyzwania, organizacje międzynarodowe, takie jak Organizacja Narodów Zjednoczonych i UNESCO, zaczęły promować koncepcję turystyki zrównoważonej jako alternatywę dla tradycyjnego modelu rozwoju turystyki.

## 1.1. Definicja

Turystyka zrównoważona to, według Światowej Organizacji Turystyki Narodów Zjednoczonych,

***"turystyka, w której w pełni uwzględnia się obecne i przyszłe skutki gospodarcze, społeczne i środowiskowe, biorąc pod uwagę potrzeby odwiedzających, branży, środowiska i społeczności przyjmujących"***

Według Światowej Organizacji Turystyki ONZ zrównoważona turystyka zakłada:

- Optymalne wykorzystanie zasobów środowiskowych, które stanowią kluczowy element rozwoju turystyki, utrzymując podstawowe procesy ekologiczne i pomagając zachować dziedzictwo naturalne i różnorodność biologiczną.
- Poszanowanie autentyczności społeczno-kulturowej społeczności przyjmujących, ochronę ich dziedzictwa kulturowego i tradycyjnych wartości oraz przyczynianie się do międzykulturowego zrozumienia i tolerancji.
- Zapewnienie rentownej, długoterminowej działalności gospodarczej, zapewniającej wszystkim zainteresowanym stronom korzyści społeczno-gospodarcze, które są sprawiedliwie rozdzielane, w tym poprzez stabilne zatrudnienie i możliwości zarobkowania oraz usługi społeczne dla społeczności przyjmujących, a także przyczynianie się do zmniejszenia ubóstwa.

## 1.2. Turystyka zrównoważona a zrównoważony rozwój

Koncepcja turystyki zrównoważonej jest ściśle powiązana z koncepcją rozwoju zrównoważonego. Obie te koncepcje opierają się na zasadzie harmonijnego rozwoju i równowagi między aspektami ekonomicznymi, społecznymi i środowiskowymi.

Turystyka zrównoważona odnosi się do podejścia do turystyki, które minimalizuje negatywne skutki dla środowiska naturalnego i kulturowego, promuje ochronę dziedzictwa i zasobów,



a także przyczynia się do poprawy warunków społecznych i ekonomicznych lokalnych społeczności.

Koncepcja rozwoju zrównoważonego zakłada, że rozwój powinien uwzględniać potrzeby teraźniejszych pokoleń, nie zagrażając możliwości przyszłym pokoleniom w zaspokajaniu ich własnych potrzeb.

W kontekście turystyki, koncepcja turystyki zrównoważonej jest implementacją zasad rozwoju zrównoważonego. W rezultacie, turystyka zrównoważona staje się częścią szerszej strategii rozwoju zrównoważonego, w której uwzględniane są również inne sektory gospodarki i aspekty społeczne. Współpraca międzysektorowa i uwzględnienie zasad turystyki zrównoważonej w ogólnych strategiach rozwoju są kluczowe dla osiągnięcia zrównoważonego rozwoju w danym regionie czy kraju.

Agenda 2030, znana również jako Globalne Cele Zrównoważonego Rozwoju (CZR), to ambitny plan działań przyjęty przez państwa członkowskie ONZ w 2015 roku. Składa się z 17 celów zrównoważonego rozwoju, które mają na celu zwalczanie najważniejszych wyzwań globalnych i poprawę jakości życia na całym świecie do roku 2030.



Cele Zrównoważonego Rozwoju obejmują różnorodne obszary, takie jak eliminacja ubóstwa, zapewnienie powszechnego dostępu do edukacji, promowanie równości płci, zapewnienie dostępu do czystej wody i sanitacji, walka ze zmianami klimatu, ochrona środowiska, promowanie sprawiedliwości społecznej i wiele innych.

Chociaż turystyka jest bezpośrednio uwzględniona tylko w trzech celach zrównoważonego rozwoju (CZR 8, 12 i 14), ma silne powiązania i wpływ na większość z nich. Ogłoszenie przez ONZ Międzynarodowego Roku Zrównoważonej Turystyki na rzecz Rozwoju w 2017 roku było uznaniem tego potencjału.

### 1.3. Globalne Kryteria Turystyki Zrównoważonej

Globalne Kryteria Turystyki Zrównoważonej to zestaw zasad i wytycznych opracowanych przez Światową Radę Turystyki Zrównoważonej (Global Sustainable Tourism Council, GSTC). Istnieje



oddzielny zestaw kryteriów dla destynacji turystycznych oraz dla branży (dla biur podróży i dla obiektów zakwaterowania).

Kryteria są podzielone na cztery obszary, na które należy zwracać uwagę w turystyce zrównoważonej:



#### ZARZĄDZANIE:

Dotyczy planowania, zarządzania i monitorowania działań turystycznych w sposób zrównoważony, uwzględniający ochronę środowiska, kulturę i gospodarczy rozwój lokalnych społeczności.



#### ŚRODOWISKO:

Skupia się na minimalizacji negatywnego wpływu turystyki na środowisko naturalne, włączając ochronę zasobów naturalnych, bioróżnorodności, redukcję emisji gazów cieplarnianych i ochronę unikalnych ekosystemów.



#### SPOŁECZNOŚĆ:

Odnosi się do korzyści społecznych generowanych przez turystykę, takich jak stymulacja lokalnej gospodarki, tworzenie miejsc pracy, promowanie równości, wspieranie kultury i dziedzictwa lokalnych społeczności oraz uwzględnienie ich opinii i potrzeb.



#### KULTURA:

Obejmuje poszanowanie, zachowanie i promocję kultury lokalnej, dziedzictwa kulturowego, tradycji i wartości, a także promowanie dialogu międzykulturowego i wzajemnego zrozumienia.

Globalne Kryteria Turystyki Zrównoważonej służą jako punkt odniesienia dla oceny i certyfikacji inicjatyw turystycznych na całym świecie. Dzięki temu stanowią ważne narzędzie dla destynacji i organizacji, które pragną wdrażać zrównoważone praktyki w swojej działalności i przyczyniać się do osiągnięcia celów zrównoważonego rozwoju.

## 1.4. Zrównoważona destynacja turystyczna

Zrównoważona destynacja turystyczna to miejsce, które podejmuje działania mające na celu osiągnięcie zrównoważonego rozwoju w turystyce. Oznacza to, że destynacja jest zarządzana w sposób holistyczny, uwzględniając aspekty społeczne, środowiskowe i ekonomiczne. Celem zrównoważonej destynacji turystycznej jest minimalizowanie negatywnych wpływów turystyki, jednocześnie poprawiając długoterminowy dobrobyt społeczny, kulturowy i środowiskowy. Destynacja stara się zrównoważyć potrzeby turystów z potrzebami lokalnej społeczności oraz chronić i zachować unikalne walory przyrodnicze i kulturowe. Wdrażając odpowiednie strategie i praktyki, zrównoważone destynacje turystyczne dążą do zrównoważonego wzrostu gospodarczego, ochrony środowiska, promocji odpowiedzialnej konsumpcji i produkcji, a także stymulowania partycypacji lokalnych interesariuszy.

Aby zagwarantować zrównoważony rozwój turystyki, konieczne są następujące elementy:

- **Holistyczne i kompleksowe podejście do zarządzania turystyką.** Strategia destynacji powinna uwzględniać wielowymiarowy charakter zrównoważonego rozwoju, w tym wpływ turystyki na środowisko, gospodarkę i społeczeństwo i kulturę. Uwzględnione powinny być takie kwestie jak na przykład: określenie ryzyka związanych z rozwojem infrastruktury turystycznej na środowisko, działania na rzecz sprawiedliwego rozdzielania wpływów płynących z turystyki na poziomie społeczności lokalnych, czy też zarządzanie sezonowością i ruchem turystycznym.
- **Skuteczne ramy prawne,** opracowane i promowane przez rząd i jednostki samorządu terytorialnego na wszystkich szczeblach, tak aby kwestie gospodarcze, społeczne i środowiskowe były w pełni uwzględnione, wdrażane i kontrolowane.
- **Zaangażowanie interesariuszy.** Istotne jest zidentyfikowanie kluczowych grup interesariuszy oraz skuteczne zarządzanie relacjami z nimi i między nimi. Niezwykle ważne jest aktywne włączenie mieszkańców w procesy decyzyjne związane z zarządzaniem destynacją turystyczną.
- **Wybór właściwych wskaźników sukcesu.** System mierzenia i monitoringu pełni kluczową rolę w zrównoważonym rozwoju turystyki. Choć wzrost gospodarczy często jest dominującym wskaźnikiem, konieczne jest uwzględnienie szerszego zestawu wskaźników w różnych aspektach zrównoważonego rozwoju, takich jak zadowolenie mieszkańców czy poziom emisji CO<sub>2</sub> wynikający z turystyki.

Zrównoważony rozwój turystyki przynosi korzyści zarówno krótko- jak i długoterminowe dla regionów, przyczyniając się do tworzenia zrównoważonej gospodarki, ochrony środowiska i zwiększenia dobrobytu społeczności lokalnych.

## **Dlaczego zrównoważony rozwój turystyki się opłaca? Korzyści dla destynacji turystycznych.**

### **Rozwój gospodarczy**

Turystyka zrównoważona może przynieść wzrost gospodarczy i generować znaczące dochody dla regionów. Poprawa infrastruktury turystycznej, rozwój usług i atrakcji turystycznych oraz zwiększenie liczby odwiedzających przyczyniają się do wzrostu miejsc pracy i zwiększenia lokalnej przedsiębiorczości. Turystyka może stymulować rozwój różnych sektorów gospodarki, takich jak handel detaliczny, usługi gastronomiczne, transport, rzemiosło i kultura.

### **Ochrona środowiska i zasobów naturalnych**

Turystyka zrównoważona promuje ochronę środowiska naturalnego i zrównoważone wykorzystanie zasobów. Dzięki odpowiednim praktykom zarządzania środowiskowego, regiony mogą minimalizować negatywny wpływ turystyki na ekosystemy, krajobrazy, bioróżnorodność i zasoby wodne. Chronienie unikalnych walorów przyrodniczych przyciąga turystów, którzy poszukują autentycznych i ekologicznych doświadczeń.

### **Korzyści społeczne**

Zrównoważony rozwój turystyki przyczynia się do podnoszenia jakości życia lokalnych społeczności. Poprzez inwestowanie w lokalną infrastrukturę, edukację, ochronę dziedzictwa kulturowego i działań społecznych, turystyka może przyczynić się do wzrostu świadomości i dumy mieszkańców z własnego regionu. Równocześnie turystyka może być źródłem dialogu międzykulturowego i wymiany doświadczeń, co sprzyja wzajemnemu zrozumieniu i tolerancji.

### **Rozwój społeczności lokalnych**

Turystyka zrównoważona angażuje lokalne społeczności w procesy decyzyjne, dając im szansę wpływu na kształtowanie planów rozwoju tego sektora. Poprzez promowanie partycypacyjnego podejścia, turystyka może wspierać rozwój lokalnych inicjatyw, rzemiosła, małych przedsiębiorstw i lokalnych producentów. To z kolei prowadzi do rozwoju społeczności lokalnych, wzmacniając ich poczucie wspólnoty i przyczyniając się do redukcji ubóstwa i nierówności społecznych.

## **1.5. Zrównoważone przedsiębiorstwo turystyczne**

Zrównoważone przedsiębiorstwa turystyczne (tutaj mamy na myśli zarówno firmy prywatne jak i inne organizacje, które obsługują turystów) to takie, które nie kierują się wyłącznie zyskiem, a uwzględniają w swojej działalności szersze aspekty ekonomiczne, środowiskowe i społeczne, oraz dbają o wszystkie grupy interesariuszy. Mają na celu minimalizowanie negatywnego wpływu na środowisko, promowanie społecznej odpowiedzialności biznesu i wspieranie lokalnej społeczności. Zrównoważone przedsiębiorstwa turystyczne angażują się w ochronę przyrody poprzez zastosowanie różnych praktyk, takich jak efektywne zarządzanie zasobami naturalnymi, ograniczanie emisji gazów cieplarnianych i ochrona bioróżnorodności. Ponadto,

starają się tworzyć korzystne warunki pracy dla pracowników, wspierać lokalne inicjatywy społeczne, promować kulturowe dziedzictwo i angażować się w inicjatywy prospołeczne. Poprzez takie działania, przedsiębiorstwa turystyczne promują bardziej zrównoważoną i odpowiedzialną turystykę, która przynosi korzyści zarówno dla samego biznesu, jak i destynacji, w której się znajdują.

## **Dlaczego turystyka zrównoważona się opłaca? Korzyści dla przedsiębiorstw turystycznych.**

Kompleksowe zarządzanie zrównoważonym rozwojem przynosi firmom i organizacjom turystycznym szereg korzyści:

### **Poprawa wizerunku i reputacji**

Firmy, które angażują się w zrównoważony rozwój, budują pozytywny wizerunek i reputację. Klienci coraz częściej preferują firmy, które są odpowiedzialne społecznie i troszczą się o środowisko. Przez konsekwentne działania w obszarze zrównoważonego rozwoju, firmy mogą zyskać zaufanie klientów, co prowadzi do większej lojalności i zwiększenia konkurencyjności na rynku.

### **Zwiększenie efektywności operacyjnej**

Działania związane ze zrównoważonym rozwojem, takie jak redukcja zużycia energii, wody i generowania odpadów, prowadzą do poprawy efektywności operacyjnej. Oszczędności wynikające z efektywnego zarządzania zasobami mogą przyczynić się do obniżenia kosztów operacyjnych i zwiększenia rentowności firmy.

### **Innowacyjność i konkurencyjność**

Zrównoważony rozwój otwiera okno dla innowacji i tworzenia nowych rozwiązań. Firmy, które koncentrują się na wprowadzaniu nowych technologii, procesów i produktów ekologicznych, mają szansę zyskać przewagę konkurencyjną na rynku. Innowacyjne podejście do zrównoważonego rozwoju może przyciągnąć uwagę klientów i zachęcić ich do wyboru danej firmy.

### **Zaangażowanie pracowników**

Pracownicy, szczególnie młodsze pokolenia, są coraz bardziej zainteresowani pracą w firmach, które promują wartości zgodne z zrównoważonym rozwojem. Firmie, która wykazuje zaangażowanie w troskę o środowisko i społeczność, łatwiej będzie przyciągnąć i zatrzymać utalentowanych pracowników, co wpłynie na wydajność i atmosferę pracy.

### **Ochrona zasobów naturalnych i środowiska**

Branża turystyczna i hotelarska ma bezpośredni wpływ na środowisko naturalne. Wdrażanie zrównoważonego rozwoju pozwala na minimalizowanie negatywnego wpływu na przyrodę i chronienie miejsc o unikalnych walorach przyrodniczych. Zachowanie naturalnego piękna



i bioróżnorodności jest niezwykle istotne dla przyszłości branży turystycznej, ponieważ atrakcyjne środowisko przyrodnicze przyciąga turystów.

### **Wspieranie lokalnej społeczności**

Przedsiębiorstwa turystyczne odgrywają istotną rolę we wspieraniu lokalnej społeczności. Poprzez angażowanie się w projekty społeczne, wspieranie lokalnych przedsiębiorców, producentów i rzemieślników, firmy przyczyniają się do rozwoju regionalnego i tworzenia miejsc pracy. Ta interakcja z lokalnymi społecznościami wpływa na pozytywny rozwój i trwałość regionu, a w tym samym, na bardziej atrakcyjne środowisko biznesowe.



**CZĘŚĆ 02:**  
**TURYSTYKA ZRÓWNOWAŻONA**  
**W WOJEWÓDZTWIE LUBUSKIM**

## OPIS I ZAKRES BADANIA

Poniżej przedstawione zostały wyniki oceny wdrożenia kryteriów turystyki zrównoważonej w województwie lubuskim, na poziomie zarządzania województwem jako destynacją turystyczną. Dodatkowo, przeanalizowane zostały praktyki z zakresu zarządzania środowiskowego i odpowiedzialności społecznej biznesu wdrażane przez przedsiębiorstwa i atrakcje turystyczne działające na terenie województwa lubuskiego.

Ocena wdrożenia praktyk na poziomie destynacji została dokonana wyłącznie na podstawie danych przekazanych przez Lubuską Regionalną Organizację Turystyczną (LOTUR) i Urząd Marszałkowski, a także ankiet internetowych, na które odpowiedzieli przedstawiciele gmin, powiatów i innych jednostek przynajmniej w części swoich kompetencji zaangażowanych w rozwój turystyki na szczeblu lokalnym.

Ocena wdrożenia praktyk turystyki zrównoważonej przez branżę turystyczną została również dokonana na podstawie ankiet internetowych. W badaniu wzięły udział firmy i organizacje turystyczne, o zróżnicowanej wielkości i które oferują bardzo zróżnicowane spektrum usług. Do najczęściej wymienianych zaliczały się: organizacja zakwaterowania, organizacja wycieczek, organizacja wydarzeń i konferencji oraz sprzedaż pamiątek, map i przewodników. Wśród respondentów nie było firm, które zajmują się sprzedażą biletów lotniczych ani wynajmem samochodów.

Ze względu na ograniczone instrumenty badawcze, ograniczoną ilość respondentów oraz fakt, iż deklarowane w ankietach informacje nie były weryfikowane, poniższy raport powinno się traktować jedynie jako wstępną ocenę poziomu wdrożenia zasad turystyki zrównoważonej w Lubuskiem. Dla pełnowartościowej oceny rekomenduje się przeprowadzenie audytu, pogłębionych wywiadów z interesariuszami oraz badań statystycznych.

Poniższy raport składa się z trzech części:

- Zrównoważone zarządzanie turystyką w województwie lubuskim
- Praktyki wdrażane przez firmy i atrakcje turystyczne województwa lubuskiego
- Podsumowanie, w tym rekomendacje i dobre praktyki

Zarówno część pierwsza, dotycząca destynacji, jak i część druga, dotycząca sektora prywatnego, rozdzielone są na kolejne cztery podrozdziały, które odzwierciedlają główne obszary turystyki zrównoważonej: aspekty środowiskowe, aspekty społeczno-gospodarcze, aspekty kulturowe oraz zrównoważone zarządzanie.

Podsumowanie zawiera ogólny przegląd i podsumowanie kluczowych wyników i wniosków przedstawionych w raporcie a także rekomendacje i zbiór dobrych praktyk, które mogą posłużyć jako inspiracja dla dalszego, zrównoważonego, rozwoju turystyki w województwie lubuskim.

## 2. ZRÓWNOWAŻONE ZARZĄDZANIE TURYSTYKĄ W WOJEWÓDZTWIE LUBUSKIM

### 2.1. Aspekty środowiska naturalnego

Turystyka jest ściśle związana z otaczającym środowiskiem poprzez wzajemne oddziaływanie. Jest branżą, która korzysta z lokalnych, regionalnych i krajowych zasobów, a jakość środowiska odgrywa kluczową rolę w przyciąganiu turystów i zachęcaniu ich do powrotu. Wiele badań potwierdza, że przyroda i krajobraz są kluczowymi czynnikami wpływającymi na wybór miejsca turystycznego oraz że jakość walorów przyrodniczych przekłada się na ilość powracających turystów. Jednak turystyka również ma istotny wpływ na środowisko ze względu na swój rozmiar i szybki rozwój, jako że jest to jedna z największych i najszybciej rozwijających się gałęzi gospodarki na świecie.

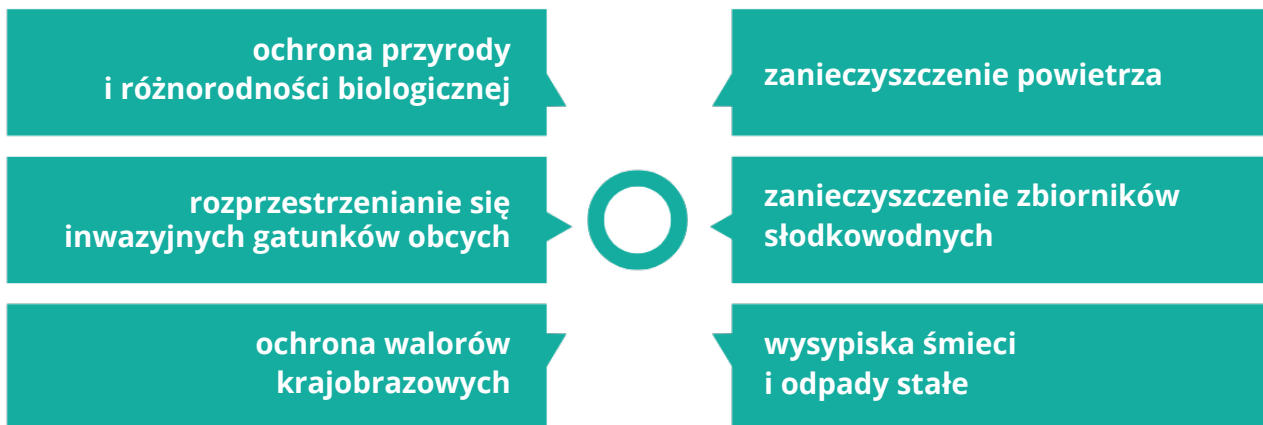
#### Ochrona środowiska

Ochrona bioróżnorodności ma kluczowe znaczenie dla rozwoju turystyki. Turystów przyciągają zróżnicowane ekosystemy, rzadkie gatunki roślin i zwierząt, i piękne krajobrazy. Chroniąc różnorodność biologiczną, destynacje turystyczne mogą oferować odwiedzającym wyjątkowe i atrakcyjne doświadczenia. Wysiłki na rzecz ochrony przyrody wspierają również ekoturystykę i produkty turystyczne oparte na przyrodzie, które są coraz bardziej popularne wśród podróżnych poszukujących powrotu na łono natury i autentycznych doświadczeń. Ponadto ochrona przyrody pomaga zachować dziedzictwo kulturowe związane ze środowiskiem naturalnym i przyczynia się do długoterminowego i zrównoważonego rozwoju turystyki.

Województwo lubuskie obfituje w rozległe lasy, łąki, mokradła oraz liczne jeziora i rzeki, w tym malowniczą Odrę. Wśród bogatej bioróżnorodności Lubuskiego znajdują się chronione gatunki roślin i zwierząt, takie jak orlik krzykliwy, żółw błotny czy bóbr europejski. Obszary takie jak Drawieński Park Narodowy czy Park Krajobrazowy Ujście Warty stanowią oazy przyrody, oferujące piękne krajobrazy i możliwości obserwacji dzikiej przyrody. Te unikalne ekosystemy są nie tylko atrakcyjne dla turystów, ale także odgrywają istotną rolę w zachowaniu bioróżnorodności i ochronie przyrody całego regionu.

**Chociaż w badaniu nie wyjawiono krytycznych wyzwań ekologicznych, za najbardziej problematyczne określone zostały następujące obszary:**





Ważne zatem jest, aby działania województwa były w pierwszej kolejności nastawione na niwelowanie już powstałych i zapobieganie przyszłym wyzwaniom w wyżej wymienionych obszarach. W chwili obecnej jedynie dla części z obszarów problematycznych opracowane zostały dedykowane programy (polityka / plan / wytyczne). Poniżej znajduje się lista programów obecnych w województwie lubuskim, programów, które pomogłyby w zrównoważonym rozwoju regionu i turystyki w przyszłości:

	ochrony przyrody i różnorodności biologicznej	✓
	ochrony zasobów naturalnych (np. minerałów, wody, gleby)	✓
	zapobiegania wprowadzania i rozprzestrzeniania się inwazyjnych gatunków obcych i zarządzania nimi	✗
	ochrony walorów krajobrazowych	✗
	ochrony dzikiej przyrody	✗
	dobrostanu zwierząt i dzikich zwierząt w niewoli	✗
	planowania przestrzennego, z uwzględnieniem wpływu na ekologię i aspekty społeczne	✗






Warto w tym miejscu jednak zaznaczyć, iż mimo braku kilku bardziej szczegółowych planów z zakresu ochrony środowiska, kwestia wpływu turystyki na środowisko naturalne jest jednym z ważnych elementów przy tworzeniu nowych produktów turystycznych na poziomie lokalnym. Istnieje także przynajmniej kilkanaście produktów turystycznych, które w sposób bezpośredni wspierają projekty i organizacje działające na rzecz ochrony przyrody.

## Zapobieganie zanieczyszczeniom

Różnego rodzaju zanieczyszczenia wpływają negatywnie na atrakcyjność naturalnych krajobrazów i atrakcji kulturowych. Ponadto, zanieczyszczenie stwarza zagrożenie dla zdrowia zarówno mieszkańców jak i turystów, którzy preferują miejsca z czystym powietrzem, wodą

i otoczeniem. Zanieczyszczenia mogą również zaszkodzić ekosystemom i różnorodności biologicznej, zakłócając siedliska i zagrażając dzikiej przyrodzie, zmniejszając w ten sposób potencjał turystyki opartej na walorach przyrodniczych. Wszystko to może wpłynąć na zmniejszenie się liczby odwiedzających, negatywne opinie i złą reputację, co w konsekwencji prowadzi do zmniejszenia przychodów z turystyki i utraty miejsc pracy.

Od zrównoważonych destynacji turystycznych oczekuje się, aby prowadziły zarówno monitoring, jak i działania w celu zmniejszenia zanieczyszczenia gleby, powietrza, wody, a także zanieczyszczenia świetlnego i szumowego. W województwie lubuskim, zarówno zanieczyszczenie powietrza jak i zanieczyszczenie zbiorników słodkowodnych zostały określone jako obszary problematyczne. O ile prowadzony jest monitoring zanieczyszczenia powietrza, zanieczyszczenia hałasem i jakości wody do picia, pozostałe obszary nie są monitorowane, oraz nie są prowadzone aktywnie żadne działania, aby poziom tych zanieczyszczeń był niwelowany.

	Regularny monitoring	Aktywne działania w celu zmniejszenia
 zanieczyszczenia hałasem	✓	✗
 zanieczyszczenia świetlnego	✗	✗
 zanieczyszczenia powietrza	✓	✗
 zanieczyszczenia gleby	✗	✗
 zanieczyszczenia wody	✓ *	✗ **

W zakresie zarządzania zasobami wodnymi, destynacja prowadzi monitoring jakości wody do picia (\*), ale nie prowadzi analizy bezpieczeństwa i jakości zbiorników wodnych(\*\*).

## Zarządzanie środowiskowe

Zarządzanie środowiskowe w destynacji turystycznej obejmuje różne aspekty, takie jak gospodarka odpadami, zarządzanie energią, gospodarka wodna i działania na rzecz klimatu. Ma na celu zminimalizowanie negatywnego wpływu i zapewnienie zrównoważonego rozwoju.

Zarządzanie odpadami koncentruje się na redukcji, recyklingu i właściwej utylizacji odpadów generowanych przez turystykę.


Zarządzanie energią zakłada zmniejszenie zużycia energii oraz promuje wykorzystanie energii odnawialnej w celu zminimalizowania wpływu na środowisko.


Gospodarka wodna ma na celu ochronę zasobów wodnych i zapewnienie zrównoważonego wykorzystania wody w miejscach turystycznych, oraz zajmuje się potencjalnym niedoborem wody.

Działania na rzecz klimatu odnoszą się do wysiłków na rzecz łagodzenia i adaptacji do zmian klimatycznych. Obejmuje to zmniejszenie **emisji dwutlenku węgla poprzez zwiększenie**

efektywności transportu, promowanie transportu o niskiej emisyjności i oraz zmniejszenie wykorzystania energii.

Na podstawie zgromadzonych informacji można stwierdzić, iż w województwie lubuskim wdrażane są działania na rzecz efektywnego zarządzania odpadami, natomiast zaplanowane starania na rzecz redukcji emisji gazów cieplarnianych i zmniejszenia zużycia energii są znikome.

 <b>ODPADY</b>	
Monitoring ilości i kategorii odpadów przynajmniej raz na kwartał	✗
Monitoring ilości i kategorii odpadów segregowanych i poddawanych recyklingowi przynajmniej raz w roku	✓
Cele ilościowe w zakresie zmniejszenia ilości odpadów	✓
Cele ilościowe w zakresie segregacji i recyklingu odpadów	✓

 <b>ENERGIA I KLIMAT</b>	
Cele ilościowe dotyczące redukcji emisji CO2 w sektorze turystycznym	✗
Obliczony poziom emisji CO2 transportu na terenie destynacji (sumarycznie transport publiczny i prywatny)	✗
Cele ilościowe dotyczące zmniejszenia zużycia energii	✗
Cele ilościowe dotyczące zwiększenia energii z odnawialnych źródeł	✗

## 2.2. Aspekty społeczno-gospodarcze

O ile turystyka w tradycyjnym podejściu koncentruje się głównie na zyskach dla branży turystycznej i zadowoleniu samych turystów, to w podejściu zrównoważonym - turystyka także zaspokaja potrzeby mieszkańców i staje się instrumentem dla zaspokojenia dobrobytu społecznego.

### Dbłość o mieszkańców

Z punktu widzenia dbałości o interesy mieszkańców, oznacza to zarówno ochronę praw człowieka i praw pracowniczych, ochronę zdrowia i bezpieczeństwa, tworzenie przestrzeni

dostępnych dla wszystkich, w tym dla osób z niepełnosprawnościami, jak i partycypację społeczną.

Według respondentów, w województwie lubuskim żaden z wyżej wymienionych obszarów nie stwarza szczególnych wyzwań lub zagrożeń. Wdrażane są natomiast różne programy i działania na rzecz polepszenia życia mieszkańców, np. związane z ochroną praw człowieka, zdrowiem i bezpieczeństwem oraz zwiększeniem dostępności województwa dla osób z niepełnosprawnościami. Warto tutaj zaznaczyć, że większość respondentów oceniła dostępność destynacji dla potrzeb turystów z niepełnosprawnościami jako dobrą albo bardzo dobrą. Natomiast, pomimo istniejącego programu w zakresie udziału obywateli w planowaniu i zarządzaniu publicznym - w praktyce, mieszkańcy są angażowani w planowanie turystyki w stopniu minimalnym. Także, nie badany był w ostatnich latach poziom zadowolenia mieszkańców z rozwoju turystyki w regionie.

W tabeli lista programów i działań wdrażanych w województwie lubuskim, oraz sugerowanych programów, które pomogłyby zwiększyć korzyści z turystyki dla mieszkańców.



## KORZYŚCI Z TURYSTYKI DLA MIESZKAŃCÓW

Program dot. ochrony praw człowieka	✓
W przeciągu ostatnich 4 lat przeprowadzona została ocena przestrzegania praw człowieka, w tym praw pracowniczych	✗
Program dot. zwiększenia dostępności destynacji dla osób z niepełnosprawnością	✓
Program dot. organizacji udziału obywateli w planowaniu i zarządzaniu publicznym	✓
Regularne konsultacje publiczne dotyczące planów i inwestycji w sektorze turystycznym	✗
Program dot. informowania mieszkańców na temat rozwoju turystyki (planów, inwestycji)	✗
Program dot. monitorowania zadowolenia mieszkańców z turystyki	✗
Przynajmniej raz na 2 lata przeprowadzamy ocenę zadowolenia mieszkańców z turystyki	✗
Program dot. zdrowia i bezpieczeństwa mieszkańców	✓
Program dot. zdrowia i bezpieczeństwa turystów	✗
Program dot. zarządzania kryzysowego	✓
Program dot. praw dostępu mieszkańców do zasobów naturalnych, miejsc przyrodniczych i kulturowych	✗



## Udział turystyki w gospodarce

Turystyka może odgrywać istotną rolę w rozwoju gospodarczym. Po pierwsze, przyciąganie turystów do danego regionu generuje wzrost popytu na dobra i usługi, co stymuluje rozwój lokalnych przedsiębiorstw, takich jak hotele, restauracje, sklepy, organizatorzy wycieczek czy rzemiosło lokalne. To z kolei prowadzi do tworzenia miejsc pracy i zwiększania dochodów dla mieszkańców regionu. Po drugie, turystyka może przyczyniać się do dywersyfikacji gospodarczej, zmniejszając zależność od jednej gałęzi przemysłu. Regiony oparte na turystyce często rozwijają różnorodne sektory, takie jak kultura, sztuka, rzemiosło, rekreacja czy agroturystyka. Ponadto, turystyka może również wspierać rozwój infrastruktury, takiej jak drogi, lotniska, transport publiczny czy usługi komunalne, co przynosi korzyści zarówno turystom, jak i lokalnym mieszkańcom.

Istotne jest, aby w turystyce brały udział różne podmioty, włącznie z organizacjami pozarządowymi i osobami w ciężkiej sytuacji życiowej, oraz aby dochody turystyczne były sprawiedliwie i równomiernie dzielone.

Jak widzimy poniżej, w województwie lubuskim prowadzony jest monitoring udziału turystyki w gospodarce, co jest punktem wyjściowym do dalszego planowania. Także, istnieje program mający na celu zwiększenie znaczenia turystyki w gospodarce regionu oraz program dotyczący promocji produktów lokalnych, co pozwala na zwiększenie dochodów dla mikro i małych przedsiębiorców.

Wytyczne dotyczące wynajmu obiektów turystycznych i wynajmu krótkoterminowego w celach turystycznych (takich jak apartamenty czy kwatery) będą miały znaczenie w momencie, kiedy liczba odwiedzających zacznie wzrastać. Warto o tym pomyśleć, aby nie doprowadzić do sytuacji, w której pojawienie się dużej liczby turystów wpłynie na wzrost cen mieszkań dla mieszkańców, lub zacznie zakłócać ich ciszę i spokój.



### UDZIAŁ TURYSTYKI W GOSPODARCE

Program dotyczący zwiększenia znaczenia turystyki w gospodarce regionu	✓
Regularny monitoring udziału turystyki w gospodarce, w tym liczba i wydatki turystów, zatrudnienie, podatki, inwestycje itp.	✓
Program dot. promocji produktów lokalnych (żywności, rzemiosła, itp. )	✓
Wytyczne dot. wynajmu obiektów turystycznych i wynajmu krótkoterminowego w celach turystycznych	✗

## 2.3. Aspekty kulturowe

Ochrona dziedzictwa kulturowego jest nieodrębną częścią zrównoważonego rozwoju turystyki. Dziedzictwo kulturowe reprezentuje unikalną tożsamość i tradycje miejsca, co przyciąga turystów poszukujących unikalnych doświadczeń. Zachowując i promując dziedzictwo

kulturowe (zarówno to historyczne jak i współczesne), destynacje turystyczne zachowują swoją autentyczność, co przyczynia się do zadowolenia odwiedzających i zachęca do dłuższych pobyków. Ponadto ochrona dziedzictwa kulturowego wzmacnia lokalne społeczności i wspiera rozwój społeczno-gospodarczy. Tworzy możliwości zatrudnienia, stymuluje przedsiębiorczość i dystrybuuje dochody, prowadząc do wzrostu sprzyjającego włączeniu społecznemu i poprawy standardów życia. Dodatkowo, ochrona dziedzictwa kulturowego zapewnia długoterminową ochronę cennych aktywów kulturowych, zapobiegając zaniedbaniu i ich nieodwracalnej utracie.

Turystyka kulturowa, natomiast, promuje zrozumienie międzykulturowe, wspierając empatię i szacunek wśród odwiedzających i społeczności przyjmujących. Zapewniając platformę wymiany kulturowej, turystyka przyczynia się do pokojowego współistnienia i zmniejsza uprzedzenia kulturowe. Co więcej, włączenie dziedzictwa kulturowego do planowania i zarządzania turystyką umożliwi holistyczne i zrównoważone podejście.

Na terenie województwa lubuskiego znajduje się wiele atrakcji historyczno-kulturowych, które przyciągają turystów zainteresowanych dziedzictwem regionu, takich jak Zamek Książąt Lubuskich w Zielonej Górze, Zamek w Międzyrzeczu czy Klasztor w Paradyżu. W Lubuskim znajduje się też kilka ciekawych obiektów militarnych, często odwiedzanych przez turystów zainteresowanych historią wojskowości. Województwo lubuskie to również jeden z najstarszych regionów w Polsce, gdzie zaczęło rozwijać się winiarstwo. W tej chwili smakosze wina mogą uczestniczyć w kilku wydarzeniach i festiwalach winiarskich, oraz wybrać się na wycieczkę Szlakiem Wina i Miodu.

Z przeprowadzonego badania wynika, że dla wszystkich przedstawicieli branży turystycznej województwa lubuskiego, kwestie kulturowe odgrywają istotną rolę, a dziedzictwo kulturowe jest chronione i promowane w kompleksowy sposób. Brakuje jedynie programu dotyczącego zachowania dziedzictwa niematerialnego, chociaż w praktyce tworzone i rozwijane są liczne produkty turystyczne, które to niematerialne dziedzictwo promują.



## DZIEDZICTWO KULTUROWE

Uwzględnienie aspektów kulturowych w strategii rozwoju regionu	✓
Program/ polityka dotycząca ochrony i promocji materialnego dziedzictwa kulturowego	✓
Program/ polityka dotycząca ochrony i promocji niematerialnego dziedzictwa kulturowego	✗
Właściwe oznaczenia i informacja dla zwiedzających we wszystkich obiektach dziedzictwa kulturowego	✓
Ważność ochrony i promocji kultury przy tworzeniu nowych produktów turystycznych	✓

## 2.4. Zrównoważone zarządzanie destynacją

Turystyka będzie rozwijać się w sposób stabilny i przynosić dla regionu długotrwałe korzyści społeczno-gospodarcze, tylko w sytuacji, gdy zarządzana w sposób prawidłowy i kompleksowy.

Kryteria zarządzania turystyką zrównoważoną dla destynacji turystycznych zakładają skoordynowane podejście do turystyki zrównoważonej, w tym zaangażowanie sektora prywatnego, publicznego i społeczeństwa obywatelskiego, oraz zdolność do zarządzania kwestiami społeczno-gospodarczymi, kulturowymi i środowiskowymi. Zrównoważona destynacja turystyczna powinna, między innymi:

- posiadać wieloletnią strategię zarządzania i plan działania, uwzględniający zasady zrównoważonego rozwoju;
- wdrożyć system monitorowania wpływu turystyki na społeczność lokalną, przyrodę i kulturę, a działania i rezultaty powinny być regularnie analizowane;
- świadomie zarządzać liczbą odwiedzających i ich aktywnością, uwzględniając równowagę pomiędzy potrzebami lokalnej gospodarki, mieszkańców i środowiska naturalnego;
- opracować plan zarządzania ryzykiem i sytuacjami kryzysowymi.

### Strategia rozwoju turystyki i monitoring zrównoważonego rozwoju

W przypadku województwa lubuskiego, trudno jest jednoznacznie ocenić poziom zarządzania turystyką zrównoważoną, ponieważ województwo nie posiada dedykowanej strategii rozwoju turystyki. Jak wynika z komentarza Urzędu Marszałkowskiego, część z wyżej wymienionych aspektów jest włączona w ogólną strategię rozwoju województwa: *“Aspekty dotyczące środowiska naturalnego, społeczno-kulturowe i związane z turystyką zrównoważoną są ujęte w Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2030. Ich analiza zawarta została w diagnozie społeczno-gospodarczej, stanowiącej załącznik do SRWL2030, kwestie te poruszone zostały także w części programowej dokumentu, wyznaczającej najważniejsze dla rozwoju regionu wyzwania, cele i przedsięwzięcia strategiczne.”*

Jak wynika z odpowiedzi respondentów, w województwie lubuskim określone zostały i są regularnie monitorowane wskaźniki zrównoważonego rozwoju destynacji, w tym kwestie środowiskowe, gospodarcze i społeczne, a także przynajmniej raz w roku publikowany jest raport dot. realizacji strategii rozwoju turystyki, z uwzględnieniem aspektów rozwoju zrównoważonego. Monitoring i raporty nie dotyczą jednak bezpośrednio zrównoważonego rozwoju sektora turystycznego.

Również inne działania uznawane za strategiczne w przypadku zrównoważonego zarządzania destynacjami, nie są praktykowane. Na przykład, nie została przeprowadzona analiza wpływu turystyki na mieszkańców, środowisko naturalne, kulturę i tradycje, co powinno stanowić podstawę do opracowywania dalszych planów w zakresie rozwoju turystyki, takich jak rozbudowa infrastruktury turystycznej i zagospodarowania przestrzennego.

## Koordinator (zespół) ds. turystyki zrównoważonej

Jednym z podstawowych kryteriów zrównoważonego zarządzania destynacją turystyczną jest posiadanie osoby lub organu odpowiedzialnego za turystykę zrównoważoną. Powinna to być osoba(y) posiadające wiedzę i kompetencje w tym zakresie. W Urzędzie Marszałkowskim Województwa Lubuskiego jest osoba lub zespół odpowiedzialny za koordynację działań związanych z rozwojem zrównoważonym, natomiast nie ma osób posiadających kompetencje w zarządzaniu turystyką zrównoważoną. Świadczy o tym brak wiedzy na temat działalności Światowej Rady Turystyki Zrównoważonej, a co z tym związane - globalnych kryteriów turystyki zrównoważonej. Na poziomie lokalnym, tylko 5 organizacji zadeklarowało, że mają wyznaczoną osobę lub zespół do spraw zrównoważonego rozwoju, i zdecydowana większość nie wie czym zajmuje się Światowa Rada Turystyki Zrównoważonej.

Aby województwo lubuskie miało szansę w pełni spełniać międzynarodowe standardy zrównoważonej destynacji turystycznej, niezbędne jest zwiększenie wiedzy na temat turystyki zrównoważonej wśród osób odpowiedzialnych za rozwój turystyki w regionie.

## Zarządzanie ruchem turystycznym i sezonowością

Także, kluczowym z punktu widzenia turystyki zrównoważonej jest świadome i planowe zarządzanie ruchem turystycznym i sezonowością. Na chwilę obecną, w województwie lubuskim nie prowadzi się działań w tym zakresie. Co więcej, rozproszenie ruchu turystycznego i zmniejszenie sezonowości zostały uznane przez respondentów jako mało ważne przy tworzeniu nowych produktów turystycznych.

Zaleca się zatem, aby w województwie pojawiły się następujące praktyki:

- Monitoring ruchu turystycznego, w tym liczbę, charakterystykę, preferencje i rodzaj aktywności turystów
- Analiza poziomu zadowolenia turystów, w tym zadowolenia ze stanu środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego
- Obliczenie pojemności (ang. carrying capacity) kluczowych i najbardziej wrażliwych terenów turystycznych
- Opracowanie systemu (procedury) regulującego ruchem turystycznym, aby uniknąć nadmiernego zgromadzenia ludzi, np. w miejscach szczególnie wrażliwych przyrodniczo lub kulturowo (np. tereny chronione, obiekty historyczne, sakralne, itp.)
- Opracowanie planu mającego na celu zmniejszenie sezonowości ruchu turystycznego
- Aktualizowanie treści strony internetowej i materiałów promocyjnych w zależności od sezonu

## Komunikacja i marketing

Nierozłączną częścią zarządzania turystyką zrównoważoną jest komunikacja i marketing.

W praktyce, zrównoważony marketing destynacji turystycznej polega na tworzeniu i promowaniu tych atrakcji, produktów i usług turystycznych, które respektują środowisko



naturalne, kulturę i tradycje lokalnych społeczności oraz przynoszą korzyści gospodarcze. Destynacje turystyczne, korzystając z różnych kanałów komunikacji, takich jak strony internetowe, media społecznościowe, kampanie reklamowe i informacyjne, starają się przekazać rzetelne informacje na temat swojego zrównoważonego podejścia do turystyki. Promują również edukację zarówno mieszkańców jak i turystów, zachęcając ich do odpowiedzialnego zachowania, poszanowania miejsc i kultur oraz wspierania lokalnej gospodarki.

Zrównoważony marketing destynacji turystycznej ma na celu budowanie pozytywnego wizerunku destynacji, przyciąganie turystów świadomych i odpowiedzialnych, oraz zachęcanie do długoterminowego i zrównoważonego rozwoju turystyki. Jest to istotne dla zapewnienia harmonijnego rozwoju destynacji, ochrony jej unikalnych zasobów i zadowolenia zarówno turystów, jak i lokalnych mieszkańców.

Jedynie nieliczna grupa lokalnych podmiotów odpowiedzialnych za rozwój turystyki zadeklarowała działania w zakresie marketingu zrównoważonego. Wśród nich, najczęściej wymieniana była promocja mniej popularnych szlaków i atrakcji turystycznych, promowanie całorocznego kalendarza wydarzeń oraz regulaminów zachowania na terenach wrażliwych przyrodniczo lub kulturowo.

W przyszłości zaleca się przeprowadzenie kampanii informacyjnych wśród mieszkańców i odwiedzających, zwiększających ich świadomość w zakresie zrównoważonego rozwoju, oraz promocję najbardziej ekologicznych i odpowiedzialnych społecznie produktów i usług.

Przykładowe tematy kampanii dla turystów:

- Promocja najbardziej ekologicznych i społecznie odpowiedzialnych hoteli, restauracji i biur podróży
- Jak podróżować bardziej ekologicznie?
- Jak wspierać społeczność lokalną?
- Jak się właściwie zachowywać na terenach wrażliwych przyrodniczo (tereny zielone, chronione)?
- Jak się właściwie zachowywać na terenach wrażliwych kulturowo (np. kościoły)?

Przykładowe tematy kampanii dla mieszkańców:

- zmiany klimatyczne
- prawa człowieka
- możliwości zatrudnienia w sektorze turystycznym
- plany rozwoju i inwestycji w sektorze turystycznym
- ekologiczny tryb życia
- sekrety lokalnej kultury i tradycji

## 3. PRAKTYKI WDRAŻANE PRZEZ FIRMY I ATRAKCJE TURYSTYCZNE WOJEWÓDZTWA LUBUSKIEGO

### 3.1. Zarządzanie środowiskowe



#### ODPADY

Wyniki analizy pokazują, że większość firm podjęła działania w celu poprawy gospodarki odpadami. Segregacja śmieci na minimum 3 kategorie jest powszechnie wdrażana, co stanowi ważny krok w kierunku efektywnego zarządzania odpadami. Ponadto, wiele firm dąży do konsekwentnego zmniejszania ilości jednorazowych przedmiotów, zwłaszcza jednorazowego plastiku.

Najczęściej wymienianymi przedmiotami, które firmy wciąż oferują swoim klientom, są jednorazowe butelki z wodą, miniaturowe zestawy kosmetyków (np. mydełka, szampony) oraz jednorazowe torebki z herbatą, kawą lub cukrem. Podejście do jednorazowego plastiku jest wśród firm zróżnicowane - wśród ankietowanych były firmy, które zdecydowanie ograniczają jednorazowy plastik, oraz takie, które oferują szeroką gamę jednorazowych przedmiotów.

Dodatkowo, wiele firm podejmuje inne inicjatywy w zakresie zarządzania odpadami, takie jak właściwa utylizacja odpadów niebezpiecznych, zmniejszanie ilości odpadów żywnościowych oraz określanie celów ilościowych dotyczących redukcji odpadów. Niemniej jednak, istnieje grupa firm, które nie podjęły żadnych działań w zakresie zarządzania odpadami, co wskazuje na potrzebę większej świadomości w tym obszarze.



#### ENERGIA

Działania na rzecz zmniejszenia zużycia energii są obok segregacji odpadów, najczęstszymi praktykami z zakresu zarządzania środowiskowego wśród firm z województwa lubuskiego. Można podejrzewać, że na popularność energooszczędnych rozwiązań wpływ mają przede wszystkim kwestie finansowe.

W obszarze zarządzania energią większość firm deklaruje wykorzystywanie sprzętów energooszczędnych. Również monitorowanie i analiza zużycia energii przynajmniej raz w miesiącu jest praktykowane przez wiele firm, co umożliwia świadome podejmowanie decyzji dotyczących oszczędzania energii.

Wiele firm wykorzystuje również czujniki ruchu, aby ograniczyć niepotrzebne zużycie energii w pomieszczeniach publicznych. Jednakże, nadal istnieją firmy, które nie podjęły żadnych działań w obszarze zarządzania energią, co wskazuje na potrzebę większej

świadomości i zaangażowania w efektywne wykorzystanie energii oraz wykorzystanie odnawialnych źródeł energii, takich jak panele słoneczne.



## WODA

W zakresie zarządzania wodą, wyniki badania są mniej jednoznaczne. Pomimo monitorowania i analizy poziomu zużycia wody przynajmniej raz w miesiącu, większość firm nie podjęła konkretnych działań w celu zmniejszenia użytkowania wody. Jednak istnieje grupa firm, które określiły ilościowe cele dotyczące redukcji zużycia wody oraz regularnie sprawdzają stan techniczny sprzętów, aby zapewnić ich sprawne działanie i szczelność. Ponadto, niektóre firmy wykorzystują urządzenia obniżające zużycie wody, takie jak toalety z podwójną spłuczką i aeratory strumieniowe.

Niemniej jednak, istnieje nadal duża liczba firm, które nie podejmują żadnych konkretnych działań w zakresie zarządzania wodą, co wskazuje na potrzebę większej uwagi i świadomości dotyczącej oszczędzania wody oraz wykorzystania innowacyjnych rozwiązań technologicznych w tym obszarze.



## TRANSPORT

Analizując odpowiedzi na pytanie ankiety dotyczące praktyk transportowych, większość respondentów deklaruje brak działań w tej dziedzinie. Istnieją pojedyncze firmy, które promują ekologiczne środki transportu wśród klientów, oferując zniżki za podróżowanie pociągiem oraz dostosowują rozmiar pojazdów do liczby osób.

Jednak większość firm biorących udział w ankiecie, nie podejmuje konkretnych działań związanych z ekologizacją transportu. W kontekście zmian klimatycznych i wzrostu świadomości ekologicznej, istotne jest wprowadzanie alternatywnych rozwiązań, takich jak samochody elektryczne, promowanie transportu publicznego i podróży rowerowych. To może przyczynić się do ograniczenia emisji gazów cieplarnianych i negatywnego wpływu turystyki na środowisko.

## 3.2. Aspekty społeczno-gospodarcze



### ZATRUDNIENIE I PRAWA PRACOWNICZE

Wśród respondentów tylko jedna firma zadeklarowała, że nie w pełni przestrzega Kodeksu Pracy. Ponadto, praktycznie wszyscy respondenci zadeklarowali, że wszyscy pracownicy posiadają formalne umowy, takie jak umowa o pracę lub umowa zlecenie.

Jeśli chodzi o wynagrodzenia, zdecydowana większość firm twierdzi, że pracownicy otrzymują pensję zapewniającą środki wystarczające na utrzymanie.

Pod względem równości i niedyskryminacji, większość firm zapewnia, że nie dyskryminuje pracowników ze względu na płeć, kolor skóry, religię itp., i że równość jest odzwierciedlona w wysokości płac pracowniczych. Niemniej jednak, są również pojedyncze firmy, które nie spełniają tych standardów. Także warto zauważyć, że ponad połowa respondentów poinformowała, że zatrudnia osoby z niepełnosprawnością.

W odniesieniu do zatrudniania osób nieletnich, zdecydowana większość firm deklaruje, że nie zatrudnia pracowników poniżej 16 roku życia, chociaż istnieją nieliczne wyjątki od tej reguły.

Co do pochodzenia pracowników, większość firm deklaruje, że między 75% a 100% ich pracowników pochodzi z województwa lubuskiego. To sugeruje, że firmy preferują zatrudnianie lokalnych pracowników.

Na podstawie zebranych odpowiedzi można stwierdzić, że większość firm turystycznych województwa lubuskiego przestrzega Kodeks Pracy w Polsce oraz w krajach, gdzie prowadzą swoją działalność. Ponadto, zdecydowana większość firm zapewnia formalne zatrudnienie i dobre warunki pracy. Jednakże, należy zauważyć, że analiza została przeprowadzona wyłącznie na podstawie deklaracji firm, i szczególnie aspekty formalno-prawne nie były możliwe do zweryfikowania.



## DZIAŁANIA PROSPOŁECZNE

Na podstawie odpowiedzi dotyczących wspierania organizacji pozarządowych i działań niekomercyjnych, można stwierdzić, że firmy najczęściej angażują się w projekty i inicjatywy związane z ochroną i promocją kultury, na drugim miejscu z ochroną środowiska, a najrzadziej z tematami społecznymi, takimi jak walka z ubóstwem czy nierównościami społecznymi.

Warto zauważyć, że większość firm angażuje się w przynajmniej jeden z wymienionych obszarów tematycznych, co świadczy o ich zaangażowaniu w działania prospołeczne. Jest to bardzo dobry sygnał, a wsparcie organizacji pozarządowych i niekomercyjnych inicjatyw może przyczynić się do tworzenia pozytywnych efektów społecznych w dalszej perspektywie.



## DOSTĘPNOŚĆ DLA OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ

Zaledwie kilka firm poinformowało, że ich obiekt / usługi nie są dostosowane dla osób z niepełnosprawnościami, co wpisuje się do obrazu województwa lubuskiego jako regionu względnie dostępnego.

Gorzej sytuacja wygląda z informowaniem poprzez strony internetowe/materiały marketingowe na temat poziomu dostępności dla osób z różnym stopniem i rodzajem niepełnosprawności. Zdecydowana większość firm nie umieszcza takich informacji, nawet jeśli ich obiekt/usługi są dostępne.



## POLITYKA ZAKUPOWA

Ponad połowa ankietowanych firm nie posiada formalnie napisanej polityki zakupowej, a wśród tych które ją posiadają - większość nie uwzględnia kryteriów ekologicznych ani społecznych.

Kilkoro respondentów zadeklarowało jednak, że uwzględniają kryteria społeczne, takie jak preferowanie produktów lokalnych i posiadanie certyfikatów Fair Trade. Niektóre z firm mają również politykę uwzględniającą kryteria ekologiczne, takie jak klasa energetyczna czy opakowania przydatne do recyklingu. Jeśli chodzi o miejsce pochodzenia, większość firm zadeklarowała, że preferuje produkty żywnościowe pochodzące z Polski, jednak nie można mówić o jednoznacznej tendencji w tym kierunku.

### 3.3. Aspekty kulturowe



## PROMOCJA WALORÓW KULTUROWYCH

Bardzo pozytywnie można ocenić zaangażowanie branży turystycznej w promocję dziedzictwa kulturowego. Wszyscy respondenci zadeklarowali praktykowanie różnych działań w tym obszarze. Najczęściej spotykane praktyki to informowanie klientów na temat walorów kulturowych regionu, organizowanie lub promowanie wycieczek/aktywności pokazujących autentyczną kulturę i tradycje regionu, oraz umożliwianie klientom zakupu pamiątek powstałych na terenie województwa. Także, część firm deklaruje wsparcie lokalnych artystów i rzemieślników oraz wykorzystywanie elementów kultury lokalnej w wystroju wnętrz i/lub ubiorze pracowników.

### 3.4. Zrównoważone zarządzanie



## POLITYKA ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU

W przypadku zrównoważonego zarządzania, można zauważyć zróżnicowanie w podejściu firm do tego tematu. Wśród badanych firm, zdecydowana większość posiada politykę lub regulamin w zakresie zasad bezpieczeństwa pracy i ochrony zdrowia.

Natomiast jedynie niewielka część respondentów posiada dokumenty regulujące działania w zakresie ochrony środowiska, zarządzania ekologicznego, współpracy ze społecznością lokalną, wsparcia lokalnych przedsiębiorców oraz ochrony dziedzictwa kulturowego.





## KOORDYNATOR DS. ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU

Także, zdecydowana mniejszość firm posiada wyznaczonego koordynatora lub menedżera odpowiedzialnego za kwestie ochrony środowiska i zarządzania ekologicznego, zarządzania zasobami ludzkimi, ochrony praw człowieka oraz współpracy ze społecznością lokalną i działaniami prospołecznymi. Większość firm nie ma w swojej strukturze takich osób.



## WSPÓŁPRACA

Zdecydowanie lepiej sytuacja wygląda, jeśli chodzi o współpracę z innymi podmiotami. Prawie wszyscy respondenci zadeklarowali, że ich organizacja w przeciągu ostatnich 12 miesięcy współpracowała z kilkoma innymi organizacjami, w tym instytucjami kultury, organizacjami pozarządowymi, Jednostkami Samorządu Terytorialnego, lokalnymi lub regionalnymi organizacjami turystycznymi, punktami informacji turystycznej, a także uniwersytetami oraz reprezentacjami mieszkańców i społeczności lokalnych.



## KOMUNIKACJA ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU

Jeśli chodzi o komunikację i promocję zrównoważonego rozwoju, większość respondentów zadeklarowało przynajmniej jedno działanie w tym kierunku. Ponad połowa firm informuje klientów o tym jak wspierać społeczności lokalne. Jest także część firm, które informują klientów o działaniach z zakresu ochrony środowiska i odpowiedzialności społecznej biznesu, o tym jak podróżować bardziej ekologicznie. Część firm ograniczyło także liczbę wydrukowanych materiałów marketingowych, co pozytywnie wpływa na ekologię.



## CERTYFIKACJA ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU

Na koniec, warto zaznaczyć, iż żadna z firm biorących udział w badaniu nie posiada żadnego z uznanych międzynarodowo certyfikatów w zakresie turystyki zrównoważonej bądź zrównoważonego zarządzania.

Podsumowując, wyniki badania wskazują na zróżnicowane podejście firm turystycznych do zrównoważonego zarządzania. Choć niektóre z nich wykazują zaangażowanie w dziedzinie ochrony środowiska, współpracy ze społecznością lokalną i promowania kultury regionalnej, istnieje również znaczna liczba firm, które nie podejmują konkretnych działań w tych obszarach.

Istnieje również potrzeba większej świadomości i wiedzy na temat turystyki zrównoważonej i praktycznych rozwiązań, które mogą być wdrażane przez firmy.

## PRAKTYKI NAJCZĘŚCIEJ WDRAŻANE PRZEZ ANKIETOWANE FIRMY

Poniżej znajduje się lista praktyk wymienianych przez respondentów najczęściej.



### ZARZĄDZANIE ŚRODOWISKOWE

- Segregacja śmieci
- Prawidłowa utylizacja odpadów niebezpiecznych
- Redukcja przedmiotów jednorazowego użytku, a w szczególności jednorazowego plastiku
- Wykorzystanie sprzętów energooszczędnych
- Monitoring poziomu zużycia energii
- Sprawdzanie stanu sprzętu, aby zapobiec awariom
- Przestrzeganie regulaminów i zasad bezpieczeństwa na terenach przyrodniczych



### PRACOWNICY I DZIAŁANIA PROSPOŁECZNE

- Przestrzeganie Kodeksu Pracy
- Płaca, która zapewnia środki wystarczające na utrzymanie
- Lokalne zatrudnienie
- Dostępność dla osób z niepełnosprawnościami
- Zakupy lokalne
- Informowanie klientów o tym, jak wspierać społeczności lokalne



## KULTURA

- Wsparcie organizacji lub inicjatyw związanych z ochroną i promocją kultury
- Informowanie klientów na temat walorów kulturowych regionu
- Możliwość kupna pamiątek, powstałych w regionie
- Produkty turystyczne, które pokazują kulturę i tradycje
- Wsparcie lokalnych artystów i rzemieślników



## ZRÓWNOWAŻONE ZARZĄDZANIE

- Dokument regulujący zasady bezpieczeństwa pracy i ochrony zdrowia
- Dokument regulujący zatrudnienie i zarządzanie zasobami ludzkimi
- Współpraca z różnymi instytucjami (m.in. uniwersytety, oświata, organizacje pozarządowe)

## WAŻNE PRAKTYKI, KTÓRE NIE SĄ WDRAŻANE

Poniżej zebrane zostały praktyki wdrażane przez organizacje turystyczne rzadko lub wcale, a które są krytycznie ważne z punktu widzenia rozwoju turystyki zrównoważonej na poziomie regionu, i dla zapewnienia prawidłowego rozwoju przedsiębiorstw. Są to obszary, z których powinno się zacząć, jeśli chcemy rozwijać turystykę zrównoważoną.



## PODNIESIENIE KWALIFIKACJI I ZAANGAŻOWANIE PRACOWNIKÓW

Aby można było mówić o zrównoważonym zarządzaniu przedsiębiorstw, kluczowe jest, aby w zespole pracownicy wszystkich szczebli posiadali wiedzę i kompetencje w zakresie zrównoważonego rozwoju, i rozumieli, jak wykorzystać tę wiedzę na swoim stanowisku pracy. Firmy mogą zapewnić pracownikom możliwość podniesienia kwalifikacji w zakresie turystyki zrównoważonej / zrównoważonego rozwoju na przykład poprzez:

- Organizowanie szkoleń i programów edukacyjnych, które uwzględniają aspekty zrównoważonego rozwoju, takie jak ochrona środowiska, kultura lokalna, prawa człowieka, kodeks etyczny w hotelarstwie, itp.
- Wspieranie pracowników w zdobywaniu certyfikatów i kwalifikacji w obszarze turystyki zrównoważonej, na przykład poprzez udział w specjalistycznych kursach, szkoleniach lub programach rozwoju zawodowego w kraju i za granicą.
- Organizację nagród i konkursów wśród pracowników, którzy wyróżnią osoby najbardziej zaangażowane; konkursy mogą również posłużyć jako generator ciekawych rozwiązań proekologicznych i prospołecznych.



## RAPORTOWANIE NIEFINANSOWE

Raportowanie niefinansowe, znane również jako raportowanie zrównoważone (lub raportowanie ESG), to proces gromadzenia, mierzenia, analizy i komunikowania informacji dotyczących działań i wyników organizacji w zakresie zrównoważonego rozwoju społecznego, ekologicznego i zarządzania. Obejmuje ono szeroki zakres aspektów, takich jak wpływ na środowisko, praktyki społeczne, zarządzanie zasobami ludzkimi, zaangażowanie społeczności lokalnej, etyka biznesu i wiele innych.

5 stycznia 2023 r. weszła w życie dyrektywa o sprawozdawczości przedsiębiorstw w zakresie zrównoważonego rozwoju. O ile pierwszej kolejności obowiązkiem zostały objęte największe spółki giełdowe, to w kolejnych latach grupa przedsiębiorstw objętych tym obowiązkiem będzie się zwiększać. Aby przygotować się na nadchodzące zmiany, firmy z branży turystycznej już teraz powinny podjąć pierwsze kroki w tym kierunku, np.:

- Opracować system raportowania niefinansowego, który uwzględnia kluczowe aspekty zrównoważonego rozwoju, takie jak efektywność energetyczna, zużycie wody, zarządzanie odpadami, wsparcie społeczności lokalnej itp.
- Regularnie monitorować i oceniać postępy w realizacji celów zrównoważonego rozwoju oraz komunikować o wynikach w formie publicznych raportów oraz informacji udostępnianych na stronie internetowej firmy.
- Włączyć wymagania raportowania niefinansowego do polityki i strategii firmy, aby stworzyć strukturalne podejście do monitorowania i raportowania aspektów zrównoważonego rozwoju.



## KOMPLEKSOWY MONITORING ŚRODOWISKOWY

Monitoring i wyznaczanie celów związanych z redukcją zużycia energii, wody i zmniejszenia ilości odpadów pozwoli firmom zwiększyć efektywność pracy i zaoszczędzić. O ile firmy wdrażają rozwiązania dążące do redukcji zużycia zasobów

naturalnych, nie jest to w systemowy sposób mierzone i monitorowane. Zwiększyć efektywność monitoringu środowiskowego można dzięki:

- Instalację systemów monitorowania zużycia energii, wody i generowania odpadów, aby móc śledzić efektywność i identyfikować obszary do usprawnienia.
- Wytyczenie celów ilościowych związanych z redukcją zużycia energii, wody i ilości odpadów oraz regularne monitorowanie postępów w ich realizacji.
- Zaangażowaniu pracowników w monitoring danych i raportowanie.



## WYKORZYSTANIE I PROMOWANIE EKOLOGICZNYCH ŚRODKÓW TRANSPORTU

Popularyzowanie ekologicznych środków transportu, takich jak transport publiczny, rower, car sharing czy samochody elektryczne, pomaga zmniejszyć emisję gazów cieplarnianych i negatywny wpływ na klimat, ogranicza zanieczyszczenie powietrza. Są to istotne wyzwania dla Polski i całej Unii Europejskiej, i branża turystyczna ogrywa tu ważną rolę. Do przykładowych działań, które mogą podjąć firmy należą:

- Optymalizacja wykorzystania transportu w swoich działaniach operacyjnych, np. poprzez modernizację samochodów, ekologiczne zasady kierowania pojazdami, wykorzystanie samochodów elektrycznych, inteligentne planowanie tras wycieczkowych.
- Promowanie ekologicznych środków transportu i transportu publicznego wśród pracowników (zakup biletów miesięcznych dla pracowników, dofinansowanie kupna roweru, itp.).
- Zapewnienie alternatywnych środków transportu dla klientów, takich jak rowery, elektryczne hulajnogi, wynajem samochodów elektrycznych oraz ustanowienie stacji ładowania samochodów elektrycznych.
- Nawiązywanie partnerstw z lokalnymi dostawcami usług transportowych, którzy stosują ekologiczne rozwiązania, takie jak pojazdy elektryczne lub hybrydowe.
- Promowanie korzystania z transportu publicznego i zrównoważonych środków transportu, takich jak pociągi, autobusy czy carpooling, poprzez udostępnienie informacji o trasach, rozkładach jazdy itp. oraz zniżki dla klientów, którzy, na przykład, wybrali pociąg zamiast samochodu.



## ZAKUPY LOKALNE I EKOLOGICZNE

Posiadanie polityk zakupowych oraz preferencji dla produktów i usług ekologicznych i odpowiedzialnych społecznie jest korzystne zarówno z punktu widzenia ekologii, jak i lokalnej gospodarki. Firmom rekomenduje się:



- Opracowanie polityki zakupowej uwzględniającej kryteria zrównoważonego rozwoju, takie jak preferowanie lokalnych dostawców, produktów ekologicznych, certyfikowanych produktów Fair Trade itp.
- Współpracę z lokalnymi producentami i dostawcami, którzy stosują praktyki zrównoważonego rozwoju, takie jak uprawy organiczne, produkty recyklingowe itp.
- Włączenie aspektów zrównoważonego rozwoju do procesu wyboru dostawców i partnerów biznesowych, aby promować odpowiedzialność społeczną i ochronę środowiska na całym łańcuchu dostaw.
- Opracowanie "Kodeksu postępowania Dostawcy", w którym uwzględnia się aspekty ekologii i odpowiedzialności społecznej biznesu.

## NIEWYKORZYSTANE MOŻLIWOŚCI

Niewykorzystane możliwości to zbiór praktyk, które są wdrażane przez firmy województwa lubuskiego rzadko albo wcale, a pomogłyby im nie tylko stać się bardziej ekologicznymi i odpowiedzialnymi społecznie, ale również wpłynąć na ich konkurencyjność i rozpoznawalność.

Poniższe praktyki dotyczą przez wszystkim działań z zakresu marketingu i komunikacji. W związku z rosnącym popytem na produkty i usługi lokalne, etyczne i ekologiczne, oraz zwiększającą się świadomością turystów, w tym szczególnie osób z Niemiec i Europy Zachodniej, firmy które aktywnie komunikują aspekty zrównoważonego rozwoju, mają szansę zwiększyć lojalność swoich klientów i przyciągnąć nowych.

### Informowanie klientów na temat działań firm w zakresie ekologii i odpowiedzialności społecznej

- Opracowanie strategii komunikacji, która skupia się na prezentowaniu działań podejmowanych przez firmę w obszarze ochrony środowiska i odpowiedzialności społecznej.
- Włączenie informacji na temat ekologicznych i społecznych inicjatyw w materiałach marketingowych, na stronie internetowej i w mediach społecznościowych.
- Organizowanie wydarzeń i kampanii, które podkreślają zaangażowanie firmy w zrównoważony rozwój i zachęcają klientów do podejmowania ekologicznych działań.

### Promowanie najbardziej ekologicznych i odpowiedzialnych produktów i usług

- Przeprowadzenie analizy oferty produktowej i usługowej w celu identyfikacji najbardziej ekologicznych i odpowiedzialnych opcji.
- Wyróżnianie tych produktów i usług w materiałach marketingowych oraz informowanie klientów o ich korzyściach dla środowiska i społeczeństwa.

- Współpraca z lokalnymi producentami, dostawcami i usługodawcami, którzy również kierują się zasadami zrównoważonego rozwoju.

### Wykorzystanie elementów kultury lokalnej w wystroju wnętrz i ubiorze pracowników

- Dekorowanie wnętrz elementami kultury lokalnej, takimi jak regionalne motywy, sztuka i rzemiosło.
- Stworzenie spójnego wizerunku wizualnego, który odzwierciedla lokalny charakter i tożsamość.
- Promowanie lokalnych artystów i rzemieślników poprzez wykorzystanie ich wyrobów w wystroju wnętrz oraz umożliwienie im sprzedaży swoich produktów w firmowych sklepach lub punktach sprzedaży.

### Uzyskanie certyfikatu turystyki zrównoważonej

- Przeprowadzenie oceny i analizy wymogów certyfikacji turystyki zrównoważonej, rekomendowanych przez Światową Radę Turystyki Zrównoważonej, np. Green Globe, Good Travel Seal czy Travelife.
- Wdrażanie działań i praktyk zgodnych z kryteriami certyfikacyjnymi, aby spełnić standardy zrównoważonego rozwoju w branży turystycznej.
- Uzyskanie oficjalnych certyfikatów jako dowód zaangażowania firmy w zrównoważoną turystykę i wykorzystywanie ich w komunikacji z klientami.

Wprowadzenie tych działań może przynieść korzyści zarówno dla firm, jak i dla środowiska i społeczności lokalnej. Informowanie klientów o zaangażowaniu firmy w ekologię i społeczną odpowiedzialność pomaga budować zaufanie i przyciągać klientów, którzy są bardziej świadomi i preferują firmy o pozytywnym wpływie na świat. Promowanie najbardziej ekologicznych i odpowiedzialnych produktów i usług sprzyja wzrostowi popytu na tego rodzaju ofertę, co może przekładać się na większe zyski. Wykorzystanie elementów kultury lokalnej w wystroju wnętrz i ubiorze pracowników wpływa na tworzenie autentycznego doświadczenia turystycznego i wsparcie lokalnych artystów i rzemieślników. Natomiast certyfikacje turystyki zrównoważonej stanowią potwierdzenie wysiłków firmy w zakresie zrównoważonego zarządzania, co buduje reputację i wiarygodność w oczach klientów.

### Ciekawe praktyki

Kilka organizacji podzieliło się ciekawymi inicjatywami z zakresu ekologii i promocji dziedzictwa kulturowego, m.in.:

- Cykliczne sprzątanie pod wodą (czyszczenie dan akwenu)

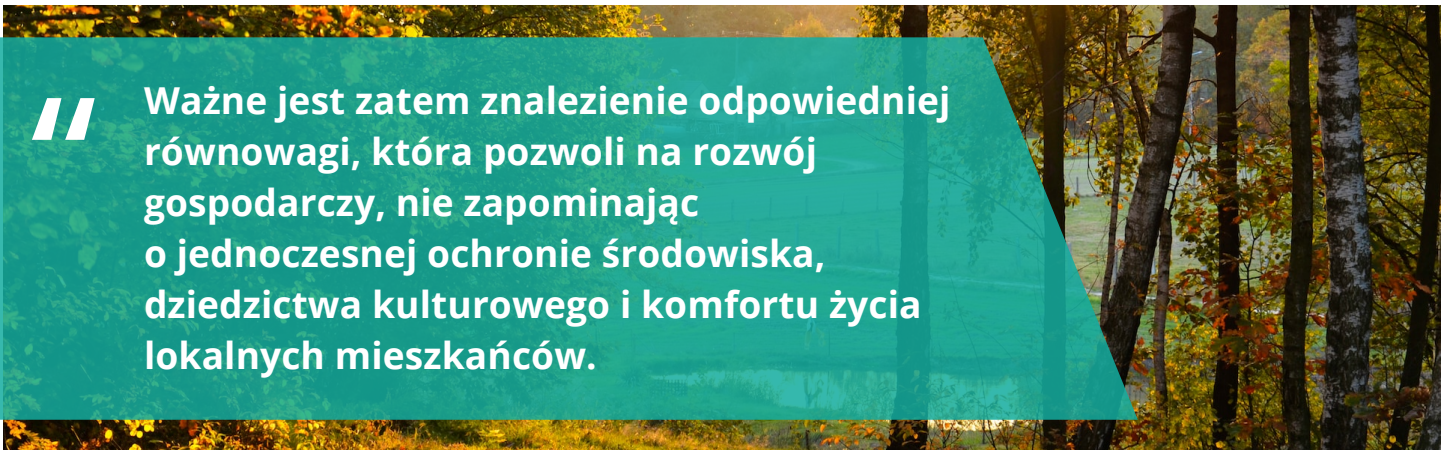
- Działania edukacyjne na temat ochrony środowiska i adaptacji do zmian klimatu, ochronie bioróżnorodności i małej retencji
- Warsztaty o tematyce ekologicznej dla dzieci i młodzieży (spacery ornitologiczne, warsztaty o recyklingu i upcyklingu, zajęcia zero waste)
- Ustanowienie stacji ładowania samochodów elektrycznych
- Włączenie produktów regionalnych do menu, promocja rzemieślników i artystów lokalnych (nagrody, upominki) podczas organizowanych wydarzeń sportowych i eventów

## 4. PODSUMOWANIE

### 4.1. Ocena ogólna

Województwo lubuskie jest jednym z mniejszych w Polsce pod względem populacji i powierzchni. Co więcej, utrzymuje się niekorzystna dla województwa przewaga odpływu ludności nad napływem. Niskie zaludnienie w województwie lubuskim wpływa na przestrzeń i atmosferę regionu, przyczyniając się do większej ilości terenów wiejskich, obszarów zielonych i naturalnych krajobrazów. Region ten znany jest ze swoich urokliwych pejzaży, obejmujących lasy, jeziora, rzeki i wzgórza. Piękno przyrody przyciąga miłośników outdooru, turystów ceniących spokój i kontakt z naturą. Województwo lubuskie posiada też interesującą i zróżnicowaną ofertę kulturową - od zabytków architektury, przez obiekty militarne po tradycje winiarskie i pszczelarskie.

Województwo lubuskie nie należy do najbardziej popularnych destynacji turystycznych. Stosunkowo niewielka liczba odwiedzających ma swoje plusy i minusy. Z jednej strony, niska liczba turystów oznacza mniejsze obciążenie dla środowiska naturalnego. Mniejsze zużycie wody i energii oraz ograniczone zanieczyszczenie mogą przyczynić się do ochrony przyrody i zachowania ekosystemów. Brak turystyki masowej pomaga w zachowaniu autentyczności lokalnej kultury i dziedzictwa. Mieszkańcy regionu mają szansę zachować swoje tradycje, rzemiosło i zwyczaje, które są mniej narażone na komercjalizację i dostosowanie do masowego klienta. Mniej turystów to również korzyści dla odwiedzających, którzy mają możliwość cieszyć się spokojem i atmosferą miejsca, odkrywać nieznane jeszcze tereny i korzystać z lokalnych atrakcji "bez kolejek".



**Ważne jest zatem znalezienie odpowiedniej równowagi, która pozwoli na rozwój gospodarczy, nie zapominając o jednoczesnej ochronie środowiska, dziedzictwa kulturowego i komfortu życia lokalnych mieszkańców.**

Z drugiej strony jednak, brak silnego sektora turystycznego oznacza niewykorzystany potencjał turystyki dla rozwoju społeczno-gospodarczego. Turystyka przynosi znaczące korzyści ekonomiczne dla lokalnych przedsiębiorców, takich jak restauratorzy, hotelarze czy przewoźnicy. Wzrost liczby odwiedzających sprzyja powstawaniu nowych miejsc pracy i zwiększa popyt na produkty lokalne, co wpływa pozytywnie na rozwój lokalnej gospodarki.

Ponadto, turystyka jest doskonałym instrumentem promocji kultury regionu. Przyjeżdżający turyści mogą poznać lokalne tradycje, zwyczaje, sztukę i kuchnię, co przyczynia się do wzrostu

świadomości kulturowej i wymiany międzykulturowej. Może to przyczynić się do zwiększenia prestiżu regionu, a także zachęcić do inwestowania w rozwój infrastruktury turystycznej i kulturalnej.

Ważne jest zatem znalezienie odpowiedniej równowagi, która pozwoli na rozwój gospodarczy, nie zapominając o jednoczesnej ochronie środowiska, dziedzictwa kulturowego i komfortu życia lokalnych mieszkańców.

Mimo, iż województwo lubuskie nie posiada strategii rozwoju turystyki zrównoważonej a świadomość na jej temat jest ograniczona, odnosi się wrażenie, że zasady turystyki zrównoważonej są w sposób naturalny przypisane do tego regionu a przedstawiciele branży turystycznej czują je intuicyjnie. Jak pokazało badanie, mimo, iż nie istnieją wszystkie dokumenty, plany i narzędzia standardowo wykorzystywane przy zarządzaniu turystyką zrównoważoną - w praktyce, prowadzone są liczne działania na rzecz ochrony przyrody, dziedzictwa kulturowego i dobrobytu społecznego.

## Zgodność z globalnymi kryteriami turystyki zrównoważonej

Badanie oceny wdrożenia zasad turystyki zrównoważonej w województwie lubuskim było przeprowadzone w oparciu o globalne kryteria turystyki zrównoważonej opracowane przez Światową Radę Turystyki Zrównoważonej, o których mowa w pierwszej części tego raportu.

Na podstawie odpowiedzi przekazanych przez respondentów, zgodność rozwoju turystyki w województwie lubuskim z globalnymi kryteriami turystyki zrównoważonej wygląda następująco:

### OCHRONA I PROMOCJA KULTURY



### ASPEKTY SPOŁECZNO-EKONOMICZNE



### OCHRONA PRZYRODY I ZARZĄDZANIE ŚRODOWISKOWE



### ZRÓWNOWAŻONE ZARZĄDZANIE



## Aspekty kulturowe

Można z przekonaniem powiedzieć, że najsilniejszą stroną województwa lubuskiego z punktu widzenia wdrożenia zasad turystyki zrównoważonej są działania z zakresu ochrony i promocji kultury. Wszyscy respondenci, zarówno wśród organizacji turystycznych jak i sektora prywatnego deklarowali szereg programów i praktyk w tym obszarze. Zabrakło głównie programu dotyczącego zachowania kultury niematerialnej, chociaż istnieje wiele produktów turystycznych, które ją promują.



**Silne strony**

- + **Deklarowane i realne działania w zakresie ochrony i promocji kultury**
- + **Program ochrony i promocji materialnego dziedzictwa kulturowego**
- + **Regionalne produkty turystyczne promujące kulturę i tradycje lokalne**
- + **Aktywne promowanie kultury przez sektor prywatny**

**Czego zabrakło**

- **Brak analizy wpływu turystyki na kulturę**
- **Brak regionalnego programu chroniącego / promującego kulturę niematerialną**

**Aspekty społeczno-gospodarcze**

Wiele pozytywnych praktyk można także zaobserwować w sferze społeczno-gospodarczej, przy jednoczesnym braku kwestii szczególnie problematycznych. Wygląda na to, że w regionie przestrzegane są prawa człowieka, prawa pracownicze, wspiera się lokalne zatrudnienie a infrastruktura i usługi turystyczne są dostępne dla osób z niepełnosprawnością. Zabrakło przede wszystkim zaangażowania lokalnych mieszkańców w planowanie rozwoju turystyki oraz programów i projektów turystycznych, mających na celu rozwiązywanie problemów i zwiększenie dobrobytu społecznego.

**Silne strony**

- + **Przestrzeganie praw pracowniczych**
- + **“Lokalne” zatrudnienie**
- + **Wsparcie lokalnych przedsiębiorców**
- + **“Lokalne” zakupy (firmy często wybierają polskich produktów żywności)**
- + **Dostępność infrastruktury i oferty turystycznej dla osób z niepełnosprawnością**
- + **Informowanie odwiedzających o tym jak wspierać społeczność lokalną**

**Czego zabrakło**

- **Ograniczone zaangażowanie mieszkańców i sektora prywatnego w planowanie i rozwój turystyki**
- **Brak monitoringu zadowolenia mieszkańców z turystyki**
- **Niewykorzystany potencjał turystyki jako instrumentu zwiększenia dobrobytu społecznego**

## Aspekty środowiskowe

Trochę gorzej przedstawia się województwo lubuskie z punktu widzenia ochrony przyrody i zarządzania środowiskowego. Mimo, iż dużą część województwa pokrywają tereny zielone, nie wdrażane są rozwiązania dotyczące między innymi przeciwdziałaniu zmianom klimatycznym i różnym typom zanieczyszczeń. Nie przeprowadzona również została analiza wpływu turystyki na środowisko naturalne. Z drugiej strony widać, iż w województwie na każdym szczeblu praktykowane jest efektywne zarządzanie odpadami. Oraz mimo, iż nie ma regionalnego programu dotyczącego zmniejszenia zużycia energii, aktywne działania w tym kierunku podejmowane są przez samych przedsiębiorców.

### Silne strony

- + **Działania w zakresie zarządzania odpadami (na poziomie destynacji i firm)**
- + **Redukcja jednorazowego plastiku**
- + **Praktyki mające na celu zmniejszenie zużycia wody i energii (w szczególności)**

### Czego zabrakło

- **Brak analizy wpływu turystyki na środowisko naturalne**
- **Brak działań związanych z walką ze zmianami klimatycznymi**
- **Brak promocji ekologicznych środków transportu**
- **Ekologiczność produktów nieuwzględniona w politykach zakupowych**

## Zrównoważone zarządzanie turystyką

Zdecydowanie najslabiej prezentuje się obszar zarządzania turystyką. Głównie ze względu na brak dedykowanej strategii rozwoju turystyki, nie istnieje także wiele dokumentów i programów, które z takiej strategii powinny wynikać, w tym zaawansowanego systemu monitoringu wskaźników związanych ze zrównoważonym rozwojem turystyki. Zabrakło także strategicznego podejścia do zarządzania ruchem turystycznym i sezonowością.

## Silne strony

- + **Włączenie aspektów zrównoważonego rozwoju w strategię / plany na poziomie destynacji**
- + **Współpraca firm prywatnych z organizacjami związanymi z kulturą, oświatą, i organizacjami pozarządowymi**

## Czego zabrakło

- **Brak strategii rozwoju turystyki**
- **Deklarowany “zrównoważony rozwój” nie zawsze poparty realnymi działaniami**
- **Brak monitoringu, raportowania i komunikacji w zakresie turystyki zrównoważonej**
- **Ograniczony monitoring ruchu turystycznego**
- **Ograniczona współpraca pomiędzy organami JST, i JST a zainteresowanymi stronami**
- **Brak wiedzy nt. turystyki zrównoważonej**
- **Brak promocji “zrównoważonych” firm**
- **Brak firm z certyfikatami turystyki zrównoważonej**

## 4.2. Rekomendacje

W tej części przedstawione są konkretne sugestie i działania mające na celu wzmocnienie praktyk zrównoważonego rozwoju turystyki w województwie lubuskim. Rekomendacje te opierają się na przeprowadzonych analizach, zgromadzonych danych i wnioskach, i mają służyć jako drogowskaz dla decydentów, organizacji turystycznych i innych podmiotów zaangażowanych w rozwój turystyki w regionie. Poniżej przedstawione rozwiązania mogą posłużyć jako pierwszy krok na dalszej drodze regionu w kierunku zrównoważonego rozwoju turystyki.

### Opracowanie strategii rozwoju turystyki

Województwo lubuskie nie posiada dedykowanej strategii rozwoju turystyki. W związku z tym utrudnione jest prawidłowe, długofalowe planowanie i zarządzanie turystyką z korzyścią dla ludzi i środowiska naturalnego.

#### Dlaczego jest to ważne?

Posiadanie wieloletniej strategii rozwoju turystyki jest niezwykle istotne, szczególnie z perspektywy rozwoju turystyki zrównoważonej. Strategia zapewnia spójne i ukierunkowane podejście do rozwoju destynacji turystycznej, uwzględniając cele, priorytety i konkretne działania. Bez strategii, rozwój turystyki może być chaotyczny, co grozi negatywnymi skutkami dla środowiska, kultury i społeczności lokalnej. Strategia umożliwi zintegrowane podejście,

harmonizując wzrost turystyki z ochroną środowiska, promocją lokalnej kultury i korzyściami ekonomicznymi. Ponadto, strategia umożliwia planowanie zrównoważonej infrastruktury, włączając aspekty energooszczędności, transportu niskoemisyjnego i zarządzania odpadami. Oprócz tego, strategia dostarcza długoterminowego planu działania oraz mechanizmy monitorowania postępów, które pozwalają ocenić skuteczność podejmowanych działań i wprowadzać odpowiednie korekty.

### **Co warto uwzględnić w strategii?**

- Zgodnie z kryteriami zrównoważonego zarządzania destynacjami turystycznymi, w strategii rozwoju turystyki powinno się uwzględnić następujące elementy:
- Kwestie społeczno-ekonomiczne, kulturowe, oraz problemy i zagrożenia środowiskowe.
- Analiza wpływu turystyki na środowisko naturalne, kulturę materialną i niematerialną oraz na społeczność lokalną
- Identyfikacja aktywów turystycznych, walorów przyrodniczych i kulturowych, i potencjalnych zagrożeń
- Zaangażowanie interesariuszy, w tym społeczności lokalnej, w planowanie i opracowanie strategii
- Wyznaczenie zespołu (organu) odpowiedzialnego za działania z zakresu rozwoju zrównoważonego
- Kluczowe wskaźniki efektywności, które dotyczą aspektów nie tylko gospodarczych, ale i przyrodniczych, kulturowych i społecznych
- System monitoringu i raportowania
- Strategia powinna być opublikowana i publicznie dostępna
- Strategia powinna być dopełniona planem działania, z zabezpieczonym budżetem na projekty z zakresu zrównoważonego rozwoju

## **Zwiększenie wiedzy i świadomości na temat turystyki zrównoważonej**

Na podstawie odpowiedzi respondentów wynika, że poziom wiedzy na temat turystyki zrównoważonej wśród osób odpowiedzialnych za rozwój turystyki i osób z branży turystycznej jest ograniczony. Znajomość podstawowych pojęć teoretycznych, globalnych standardów i dobrych praktyk z zakresu turystyki zrównoważonej jest konieczne dla dalszego rozwoju w tym kierunku.

### **Dlaczego jest to ważne?**

Posiadanie wiedzy na temat turystyki zrównoważonej umożliwi osobom odpowiedzialnym za rozwój turystyki na poziomie wojewódzkim i lokalnym podejmowanie bardziej efektywnych decyzji. Zrozumienie zasad i praktyk zrównoważonego rozwoju turystyki pozwala

na uwzględnienie aspektów ekologicznych, społecznych i ekonomicznych w procesie planowania i podejmowania decyzji dotyczących rozwoju turystyki. Wiedza ta pomoże także tworzyć innowacyjne projekty i atrakcje, które przyciągną turystów poszukujących autentycznych doświadczeń, zgodnych z zasadami zrównoważonego rozwoju. Osoby odpowiedzialne za rozwój turystyki będą mogły także pełnić rolę liderów i wzorców dla innych podmiotów branży turystycznej oraz dla społeczności lokalnej. Posiadanie wiedzy na temat turystyki zrównoważonej pozwoli prowadzić szkolenia i podnosić świadomość wśród innych aktorów, w tym wśród przedsiębiorców, pracowników branży turystycznej i turystów, co przyczyni się do rozkwitu turystyki w regionie i przyniesie wiele korzyści dla wszystkich zainteresowanych stron.

### **Co można zrobić?**

Poniżej kilka przykładowych działań, które pomogą zwiększyć wiedzę i świadomość na temat turystyki zrównoważonej:

#### **ORGANIZACJA SZKOLEŃ I WARSZTATÓW**

Organizacja szkoleń i warsztaty dla osób pracujących w branży turystycznej oraz osób odpowiedzialnych za rozwój turystyki w województwie. Te szkolenia mogą dotyczyć globalnych kryteriów i zasad turystyki zrównoważonej, ekologicznego zarządzania miejscami turystycznymi, minimalizacji negatywnego wpływu turystyki na środowisko, odpowiedzialności społecznej biznesu, itp.

#### **OPRACOWANIE MATERIAŁÓW EDUKACYJNYCH DLA BRANŻY TURYSTYCZNEJ**

Przygotowanie i udostępnienie różnego rodzaju materiałów edukacyjnych, takie jak ebooki czy filmy, które przedstawiają zasady i korzyści turystyki zrównoważonej.

#### **WSPÓŁPRACA Z LOKALNYMI PARTNERAMI**

Nawiązanie współpracy z lokalnymi i regionalnymi organizacjami, stowarzyszeniami i przedsiębiorstwami, które są zaangażowane w turystykę zrównoważoną. Razem można organizować wydarzenia, inicjatywy społeczne i programy edukacyjne, aby zwiększać świadomość i promować praktyki zrównoważonej turystyki.

### **Promocja liderów turystyki zrównoważonej**

W destynacjach, w których świadomość na temat turystyki zrównoważonej jest niewielka, bardzo ważne jest, aby wspierać pionierów, czyli te podmioty, które aktywnie angażują się w działania proekologiczne i prospołeczne.

#### **Dlaczego jest to ważne?**

Aktywne promowanie liderów turystyki zrównoważonej, takich jak hotele, biura podróży i atrakcje turystyczne, przynosi wiele korzyści zarówno dla samej destynacji turystycznej, jak i dla szeroko pojętej branży turystycznej. Promowanie liderów turystyki zrównoważonej



stanowi inspirację dla innych podmiotów w branży turystycznej. Poprzez wyróżnianie tych podmiotów, destynacja turystyczna stawia wyraźny sygnał, że zrównoważony rozwój jest priorytetem. To motywuje inne podmioty do wdrażania podobnych praktyk, aby nadążyć za liderami i utrzymać konkurencyjność, co prowadzi do rozprzestrzeniania się praktyk zrównoważonych na szerszą skalę. Z drugiej strony, promowanie liderów turystyki zrównoważonej pomaga w kreowaniu pozytywnego wizerunku destynacji turystycznej. Turystom coraz bardziej zależy na podróżach zgodnych z zasadami zrównoważonego rozwoju, a wspieranie i promowanie odpowiedzialnych podmiotów sprawia, że destynacja jest postrzegana jako atrakcyjne i odpowiedzialne miejsce do odwiedzenia.

### **Co można zrobić?**

Poniżej kilka przykładowych działań, które pomogą wypromować liderów turystyki zrównoważonej:

#### **INFORMACJA W MATERIAŁACH MARKETINGOWYCH**

Promocja najbardziej ekologicznych i odpowiedzialnych społecznie hoteli, biura podróży i atrakcje turystycznych poprzez włączenie ich do oficjalnych przewodników i materiałów promocyjnych, oraz wyróżnienie ich na stronie internetowej regionu. Informacje o tych podmiotach powinny być wyeksponowane, aby przyciągnąć turystów, którzy poszukują zrównoważonych opcji podróży.

#### **ORGANIZACJA KONKURSÓW I NAGRÓD**

Organizacja konkursów i nagród, które wyróżniają najbardziej ekologiczne i odpowiedzialne społecznie podmioty w branży turystycznej. Takie inicjatywy będą promowane szeroko, przyciągając uwagę turystów i wzbudzając ich zainteresowanie tymi podmiotami, a jednocześnie wzbudzą zainteresowanie i zdrową konkurencję wśród pozostałych przedsiębiorstw turystycznych.

#### **PRODUKTY TURYSTYCZNE W OPARCIU O NAJBARDZIEJ ZRÓWNOWAŻONE PODMIOTY**

Tworzenie nowych produktów i szlaków turystycznych, w których główną rolę grają podmioty, które praktykują zasady turystyki zrównoważonej. Dzięki temu, z jednej strony, w destynacji pojawią się unikalne produkty dla turystów, a z drugiej - wyróżnione zostaną te przedsiębiorstwa, które działają na rzecz ochrony środowiska, ochrony kultury i społeczności lokalnych.

### **Rozwój i promocja zrównoważonej turystyki winiarskiej**

Jednym z najbardziej wyrazistych produktów turystycznych województwa lubuskiego jest "Szlak Wina i Miodu". Mimo, iż lokalna produkcja wina i miodu są "u nasady" działaniami wpisującymi się w zasady zrównoważonego rozwoju, warto jest pójść o krok dalej aby winiarstwo w regionie było jeszcze bardziej ekologiczne a turystyczne produkty jeszcze bardziej naturalne i przynoszące korzyści społecznościom lokalnym.

## **Dlaczego jest to ważne?**

Obserwuje się rosnący popyt na zrównoważone winiarstwo, co jest częścią szerszego trendu zrównoważonej konsumpcji. W kontekście winiarstwa, coraz większa liczba konsumentów zwraca uwagę na praktyki uprawy winorośli, stosowanie pestycydów i chemikaliów, zarządzanie wodą, zarządzanie odpadami, ochronę gleby oraz włączenie społeczności lokalnych. Klienci szukają winnic, które stosują zrównoważone metody produkcji i podejścia do turystyki winiarskiej. Ponadto, wiele badań i raportów wskazuje na wzrost świadomości konsumentów i ich gotowość do płacenia wyższej ceny za produkty zrównoważone. W odpowiedzi na ten popyt, wiele winnic i producentów wina skupia się na wprowadzaniu ekologicznych praktyk, certyfikacjach zrównoważonego winiarstwa oraz promocji swoich wysiłków na rzecz zrównoważonej produkcji. W rezultacie, popyt na zrównoważone winiarstwo rośnie, a winnice, które wprowadzają zrównoważone praktyki, mają większe szanse na przyciągnięcie i zadowolenie nowych klientów. Promowanie zrównoważonego winiarstwa ma szansę przyciągnąć uwagę klientów i "odświeżyć" wizerunek województwa lubuskiego jako destynacji turystycznej.

## **Co można zrobić?**

Poniżej kilka przykładowych działań, które pomogą rozwijać i promować zrównoważone winiarstwo:

### **TWORZENIE PROGRAMÓW WSPARCIA**

Opracowanie programów wsparcia finansowego i zachęt dla winnic, które wdrażają rozwiązania ekologiczne. Dotacje, ulgi podatkowe, szkolenia i doradztwo mogą pomóc winnicom w wdrażaniu zrównoważonych metod produkcji i rozwoju turystyki winiarskiej.

### **EDUKACJA I SZKOLENIA**

Organizacja szkoleń, warsztatów i seminariów dotyczących zrównoważonego winiarstwa, skierowane zarówno do winiarzy, jak i do lokalnych producentów i społeczności. Wiedza na temat nowych rozwiązań, korzyści dla środowiska i społeczności, a także technik wdrażania ekologicznych metod mogą pomóc w podnoszeniu świadomości i umiejętności w regionie. Tematy mogą obejmować zrównoważone praktyki uprawy roślin, efektywne zarządzanie zasobami naturalnymi, czy minimalizację odpadów i recykling.

### **PROMOCJA I MARKETING**

Aktywna promocja winnic, które stosują zrównoważone praktyki, zarówno na poziomie lokalnym, jak i międzynarodowym. Może to obejmować organizację festiwali winiarskich, degustacji, konkursów, a także kampanie marketingowe, które podkreślają wartości zrównoważonego winiarstwa, piękno regionu i unikalność oferty turystycznej.

### **PRODUKTY TURYSTYCZNE OPARTE O ZRÓWNOWAŻONE WINIARSTWO**

Rozwój nowych aktywności dla turystów, takie jak wycieczki po winnicach, degustacje z elementami edukacyjnymi, warsztaty czy pikniki, które uwzględniają wartości zrównoważonego rozwoju. Może to obejmować lokalne produkty i potrawy, ograniczenie zużycia plastiku czy zachęcanie do transportu publicznego lub rowerów.

## WSPÓŁPRACA Z ORGANIZACJAMI W POLSCE I NA ŚWIECIE

Współpraca z lokalnymi i międzynarodowymi stowarzyszeniami winiarskimi, organizacjami zrównoważonego rozwoju, instytucjami badawczymi i innymi regionami winiarskimi może przynieść wzajemne korzyści, wymianę wiedzy i doświadczeń oraz wzmocnienie pozycji regionu jako lidera zrównoważonego winiarstwa.

### 4.3. Dobre praktyki

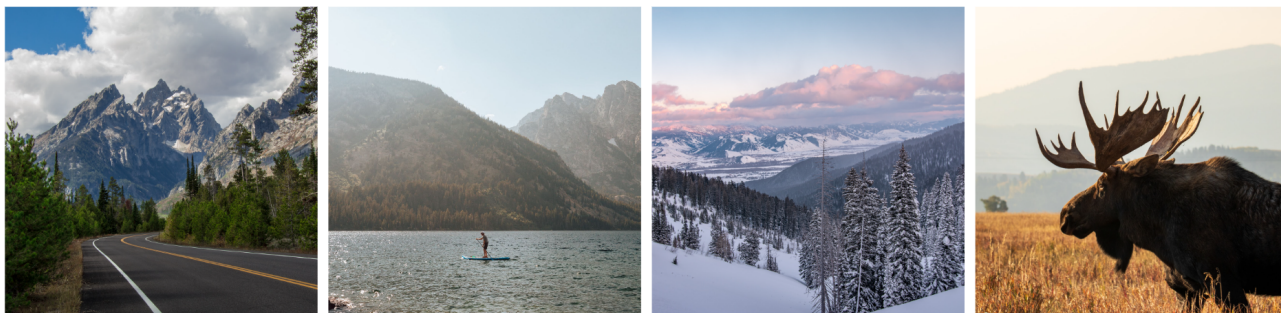
W ostatniej części niniejszego raportu przedstawione zostały przykłady dobrych praktyk turystyki zrównoważonej zrealizowanych w innych krajach. Mają one posłużyć jako inspiracja do działania i tworzenia ciekawych projektów i inicjatyw, które pomogą w zrównoważonym rozwoju turystyki w województwie lubuskim.



#### SZKOLENIA I ZAANGAŻOWANIE INTERESARIUSZY W TURYSTYKĘ ZRÓWNOWAŻONĄ, JACKSON HOLE

Riverwind Foundation to organizacja non-profit z siedzibą w Jackson Hole w stanie Wyoming, USA która była pierwszym regionem w Ameryce Północnej, która otrzymała certyfikat Earth Check dla zrównoważonych destynacji turystycznych.

Riverwind Foundation blisko współpracuje z władzami Jackson Hole. Jest zaangażowana w promowanie zrównoważonego rozwoju i turystyki zrównoważonej w regionie i odpowiada za realizację programu "Sustainable Destination" (Zrównoważona Destynacja) w Jackson Hole. Program ten ma na celu wspieranie inicjatyw zrównoważonego rozwoju, ochrony środowiska naturalnego i zwiększania świadomości społeczności lokalnej i turystów na temat zrównoważonej turystyki.



Riverwind Foundation działa jako platforma dla przedsiębiorstw turystycznych, społeczności lokalnej i innych interesariuszy, którzy współpracują w celu wprowadzania innowacyjnych rozwiązań i praktyk zrównoważonego rozwoju. Organizacja oferuje wsparcie, szkolenia, doradztwo i narzędzia, które pomagają uczestnikom programu wdrażać zrównoważone praktyki w swojej działalności.

Riverwind Foundation przyznaje również certyfikaty "Sustainable Destination" dla podmiotów turystycznych, które spełniają określone kryteria zrównoważonego rozwoju. Certyfikat ten stanowi potwierdzenie zaangażowania w zrównoważone praktyki i pomaga wyróżnić podmioty turystyczne, które działają zgodnie z zasadami zrównoważonej turystyki.

Regularnie publikowane są również katalogi najbardziej ekologicznych firm i miejsc wspierających zrównoważony rozwój, które są przydatne zarówno dla turystów jak i lokalnych mieszkańców.

Działania Riverwind Foundation to świetny przykład partnerstwa pomiędzy organizacją rządową a non-profit w zakresie zwiększenia świadomości i zaangażowania interesariuszy w turystykę zrównoważoną.

Więcej informacji można uzyskać na stronach internetowych:

 <https://www.riverwindfoundation.org/>

 <https://www.jacksonholechamber.com/plan-your-visit/sustainability/>



## ZIELONE SZLAKI TURYSTYCZNE SŁOWENII

Słowenia jest liderem turystyki zrównoważonej w Europie. Kilka lat temu przyjęty został tam rządowy program wsparcia i certyfikacji destynacji i przedsiębiorstw turystycznych Slovenia Green, który ma na celu promowanie zrównoważonej turystyki i ochronę środowiska naturalnego. Jest to pierwszy kompleksowy program zrównoważonej turystyki na świecie, który został wdrożony na poziomie kraju. Aby zwiększyć rozpoznawalność destynacji i podmiotów uczestniczących w programie Slovenia Green, opracowano kilka tematycznych "zielonych szlaków turystycznych", które zapraszają turystów w najbardziej ekologiczne i odpowiedzialne społecznie miejsca i atrakcje Słowenii.



Wszystkie podmioty promowane w ramach tych produktów turystycznych uzyskały certyfikat Slovenia Green. Przykładami są:

- Slovenia's Green Gourmet Tourist Route, który zaprasza odwiedzających do najbardziej zrównoważonych i ciekawych gastronomicznie miejsc Słowenii.
- Slovenia Green Wellness Route to szlak, który zachęca miłośników przygód do połączenia wycieczek rowerowych, doświadczeń kulturowych z ofertą SPA i wellness.



- Bike Slovenia Green to pierwsza na świecie trasa rowerowa, która łączy tylko to destynacje, które otrzymały certyfikat zrównoważonego rozwoju.

Branża turystyczna często popełnia błąd promując turystykę zrównoważoną w sposób monotony, nudny lub techniczny. Poprzez "opakowanie" certyfikowanych destynacji i podmiotów w ciekawe i unikalne produkty turystyczne, Słowenia przyciągnęła uwagę mediów (o tych szlakach napisano w National Geographic, Lonely Planet i wielu innych światowej sławy magazynach), oraz samych turystów, dzięki czemu przyciągnęła więcej odwiedzających na tereny, które dbają o zrównoważony rozwój.

Więcej informacji można uzyskać na stronach internetowych:

 <https://www.slovenia-green.si/slovenia-green-routes/>

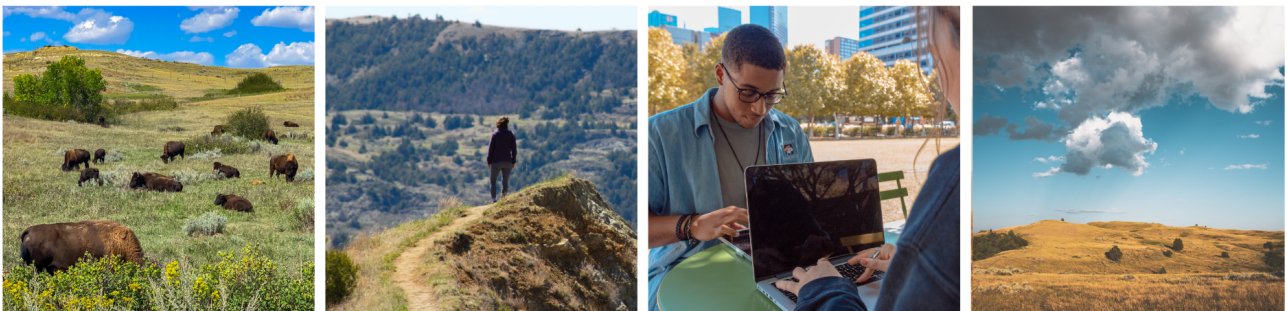
 <https://www.slovenia.info/en/business/green-scheme-of-slovenian-tourism>



## ZAANGAŻOWANIE SPOŁECZNOŚCI LOKALNEJ W PLANOWANIE STRATEGICZNE, PARK NARODOWY THEODORE'A ROOSEVELTA

Park Narodowy Theodore'a Roosevelta położony jest w Badlands w Północnej Dakocie. Charakteryzuje się malowniczymi formacjami skalnymi, rozległymi preriami, bujnymi lasami i bogactwem dzikiej przyrody, w tym stadem żubrów i rzadkimi gatunkami ptaków. Dostęp do Parku możliwy jest ze strony trzech społeczności lokalnych.

Włączenie tych społeczności w planowanie jest jednym z kluczowych elementów strategicznego rozwoju turystyki na tym obszarze. Władze parku zdają sobie bowiem sprawę z tego, jak ważne jest angażowanie społeczności w celu zrozumienia ich potrzeb, wspierania współpracy i zapewnienia, że rozwój turystyki jest zgodny z aspiracjami i wartościami społeczności.



Aby proces zaangażowania mieszkańców był przeprowadzony efektywnie i profesjonalnie, władze Parku rozpoczęły współpracę z Uniwersytetem Utah. Uniwersytet przygotował i przeprowadził kompleksowe badanie, które obejmowało wizytę w parku, mapowanie zasobów społeczności, przeprowadzanie wywiadów z kluczowymi liderami, organizowanie grup fokusowych i spotkań oraz wykorzystywanie ankiet online.

W procesie angażowania społeczności wykorzystano podejście Appreciative Inquiry (AI), które opiera się na identyfikowaniu pozytywnych cech, wyobrażaniu sobie przyszłości i budowaniu na istniejących mocnych stronach. Uczestnicy byli zachęceni do omawiania atutów turystyki, wyobrażania sobie swoich społeczności w przyszłości oraz sugerowania działań i strategii w celu

osiągnięcia pożądaných rezultatów. Proces AI miał na celu stworzenie wspólnego zrozumienia rozwoju społeczności, ochrony zasobów i zrównoważonej turystyki, przy jednoczesnym wspieraniu regionalnego dialogu i współpracy.

Tematy i pomysły wygenerowane dzięki zaangażowaniu społeczności miały znaczący wpływ na dalszą współpracę pomiędzy społecznościami lokalnymi, zarządzanie wspólnymi zasobami naturalnymi i podział korzyści płynących z turystyki. Badanie pomogło ukształtować strategie i programy w takich obszarach jak ochrona przyrody, partnerstwa strategiczne, zarządzanie turystyką i zaangażowanie młodzieży.

Z jednej strony, to świetny przykład zaangażowania społeczności lokalnych w planowanie strategiczne, a z drugiej - pomysł na współpracę i zaangażowanie uniwersytetu w rozwój turystyki zrównoważonej.

Więcej informacji można uzyskać na stronie internetowej:

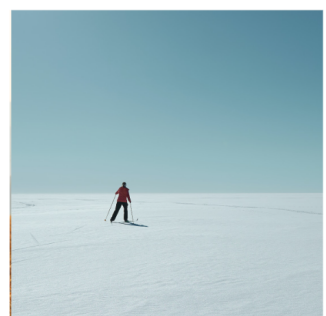
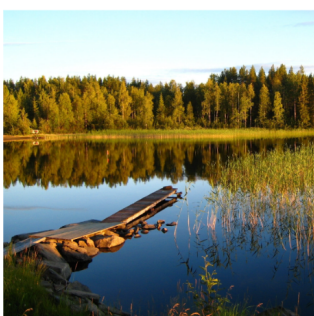
<https://www.gstcouncil.org/engaging-a-us-national-parks-gateway-communities/>



## ROZWÓJ UNIKALNYCH PRODUKTÓW EKOTURYSTYCZNYCH, VÄSTERBOTTEN

Västerbotten Experience jest innowacyjnym projektem ekoturystycznym w regionie Västerbotten w północnej Szwecji. Jest to partnerstwo między sektorem publicznym, prywatnym i organizacjami społeczeństwa obywatelskiego, które ma na celu promowanie zrównoważonej turystyki przyrodniczej i kulturowej.

Västerbotten Experience oferuje różnorodne atrakcje i aktywności, takie jak obserwacja dzikich zwierząt, wędrówki piesze i rowerowe, wycieczki łodzią, kajakarstwo, jazdę na nartach, a także możliwość poznania lokalnej kultury i tradycji. Projekt promuje ochronę dzikiej przyrody i dziedzictwa kulturowego regionu Västerbotten, jednocześnie przyczyniając się do rozwoju lokalnej społeczności i gospodarki opartej na zasadach zrównoważonego rozwoju.



Västerbotten Experience stawia na jakość, autentyczność i edukację, aby zapewnić turystom niezapomniane i odpowiedzialne wakacje, jednocześnie dbając o przyrodę i zapewniając korzyści dla społeczności lokalnych.

Oto kilka przykładów atrakcji i aktywności oferowanych przez Västerbotten Experience:




- Reniferowa podróż: Można wziąć udział w tradycyjnej reniferowej podróży z lokalnymi hodowcami reniferów. Turysta może poznać życie i kulturę Saamów, rdzennych mieszkańców regionu, oraz wziąć udział w jeździe na saamskim zaprzęgu reniferów.
- Safari w poszukiwaniu niedźwiedzi: W ramach tej aktywności można dołączyć do przewodnika ekoturystycznego i udać się na poszukiwanie niedźwiedzi w ich naturalnym środowisku. Podczas safari można obserwować niedźwiedzie brunatne z bezpiecznej odległości.
- Spotkania z lokalnymi rzemieślnikami: Västerbotten Experience zapewnia również możliwość spotkania lokalnych rzemieślników i zapoznania się z tradycjami i umiejętnościami regionalnej kultury. Turysta może odwiedzić warsztaty, gdzie rzemieślnicy tworzą unikalne rękodzieła i wyroby tradycyjne.
- Jazda na nartach biegowych w górach: Region Västerbotten oferuje malownicze góry i duże obszary pokryte śniegiem, idealne do uprawiania narciarstwa biegowego. Można skorzystać z tras narciarskich o różnym stopniu trudności i cieszyć się pięknymi widokami.

Wszystkie oferowane obiekty zakwaterowania i wycieczki spełniają minimalne kryteria standardu "Västerbotten Experience", który został opracowany w oparciu o globalne kryteria turystyki zrównoważonej Światowej Rady Turystyki Zrównoważonej (GSTC). To oznacza, że aby zostać członkiem tej ekoturystycznej sieci, każde przedsiębiorstwo i lokalna destynacja turystyczną muszą dokonać samooceny oraz napisać plan działania na rzecz ochrony przyrody, kultury i społeczności.

Västerbotten Experience jest dobrym przykładem współpracy wielu podmiotów, skutecznej promocji ekoturystyki oraz zapewnienia minimalnych standardów przy tworzeniu nowych produktów i usług.

Więcej informacji można uzyskać na stronach internetowych:

 <https://vasterbottenexperience.se/>

 <https://visitsweden.com/where-to-go/northern-sweden/vasterbotten/>



## PROMOCJA ZRÓWNOWAŻONEGO WINIARSTWA, THE PORTO PROTOCOL

The Porto Protocol to inicjatywa międzynarodowa, której celem jest mobilizowanie branży winiarskiej i związanych z nią podmiotów do podejmowania działań w celu przeciwdziałania zmianom klimatycznym i promowania zrównoważonego winiarstwa. Inicjatywa została zapoczątkowana w 2018 roku podczas Global Wine Summit w Porto, Portugalii.



The Porto Protocol zaprasza winiarzy, producentów wina, ekspertów, naukowców, organizacje branżowe i inne zainteresowane podmioty do podjęcia konkretnych działań w zakresie zrównoważonego rozwoju. Inicjatywa skupia się na trzech głównych obszarach:

1. Zmiany klimatyczne: The Porto Protocol angażuje się w działania mające na celu ograniczenie emisji gazów cieplarnianych związanych z winiarstwem i promowanie działań adaptacyjnych wobec zmian klimatycznych. Inicjatywa promuje innowacje, takie jak stosowanie odnawialnych źródeł energii, efektywne zarządzanie wodą, zrównoważone praktyki rolnicze i redukcję emisji dwutlenku węgla.
2. Zrównoważone winiarstwo: The Porto Protocol dąży do promowania zrównoważonych praktyk w winiarstwie, które minimalizują negatywny wpływ na środowisko i społeczność. Inicjatywa zachęca do stosowania ekologicznych metod uprawy, minimalizacji stosowania pestycydów i nawozów, ochrony bioróżnorodności oraz edukacji w zakresie zrównoważonych praktyk.
3. Partnerstwo i współpraca: The Porto Protocol promuje współpracę i wymianę wiedzy między różnymi podmiotami branży winiarskiej, naukowcami, organizacjami pozarządowymi i innymi zainteresowanymi stronami. Inicjatywa zachęca do nawiązywania partnerstw, dzielenia się dobrymi praktykami i rozwoju rozwiązań zrównoważonych.

Celem The Porto Protocol jest tworzenie globalnej sieci zrównoważonych winiarzy i branżowych liderów, którzy będą działać na rzecz ochrony środowiska naturalnego, zrównoważonego rozwoju i przeciwdziałania zmianom klimatycznym. Inicjatywa zachęca do podejmowania konkretnych działań, monitorowania postępów i raportowania o wynikach, aby osiągnąć pozytywne zmiany w branży winiarskiej i przyczynić się do globalnych wysiłków na rzecz zrównoważonego rozwoju.

The Porto Protocol nie jest dobrą praktyką samą w sobie, ale zachęceniem lokalnej branży turystycznej i winiarskiej z województwa lubuskiego do zaangażowania się w międzynarodowe działania na rzecz zrównoważonego winiarstwa, co pomoże zwiększyć rozpoznawalność i budować wizerunek regionu w Europie. The Porto Protocol może również posłużyć jako inspiracja dla ciekawych projektów edukacyjnych i szkoleń, oraz źródło nowych kontaktów, które przyczynią się do rozwoju turystyki winiarskiej w województwie lubuskim.

**„Ocena wdrożenia standardów turystyki zrównoważonej w województwie lubuskim” przeprowadzona została w ramach projektu „Inicjatywy, Współpraca. Turystyka zrównoważona” oraz konferencji o tej samej nazwie, która miała miejsce 23 czerwca 2023 roku w Zielonej Górze.**

Projekt ten opiera się na upowszechnianiu wiedzy oraz informacji jak zrównoważona wersja świata może się rozwijać. Bez tego w Polsce zielonej transformacji nie przeprowadzimy.

Niniejszy raport jest zwieńczeniem pracy diagnostyki i syntezy zgromadzonej wiedzy oraz najnowszych informacji na temat tego, jak zielona transformacja się dokonuje i jak zmienia turystykę Polski.

Jest to opracowanie bardzo wszechstronne, obrazujące branżę turystyki - od mobilności zaczynając, przez inwestycje, a na kreacji i wdrażaniu dóbr konsumpcyjnych i żywności kończąc. Skupiamy się też na poszczególnych, bardzo ważnych wyzwaniach, jak np. dekarbonizacja czy rozwój gospodarki obiegu zamkniętego. Nie ograniczamy się do głównych trendów, ale pokazujemy jak meandrują myśli oraz pomysły przedsiębiorców atrakcji turystycznych czy obiektów noclegowych niejednokrotnie szukających całkiem niekonwencjonalnych rozwiązań.

Dzięki zrównoważonemu rozwojowi sektora możliwe jest tworzenie nowych miejsc pracy w regionach wiejskich, a także rozwój usług nakierowanych na zdrowie czy aktywny wypoczynek.

Wyniki badania sondażowego dla grupy losowej beneficjentów z regionu ma charakter przedstawienia zaleceń do rozwijania i wdrażania celów SDG na poziomie województwa.

## Raport lipiec 2023

**Badanie sondażowe zostało zrealizowane na zlecenie Polskiej Organizacji Turystycznej, we współpracy z Lubuską Regionalną Organizacją Turystyczną.**

**Opracowanie i redakcja 2023 Anula Galewska, Travindy**

**Opracowanie graficzne 2023, Anastazja Szkarupa, Travindy**

**Kontakt: [pot.gov.pl](http://pot.gov.pl), [pot@pot.gov.pl](mailto:pot@pot.gov.pl)**

**Partner medialny: Dziennik Rzeczpospolita Serwis**

